

ЎЗБЕК ИСТИҚАДАБИЁТИ ВА САЊЪАТИ

1991 йили

ЏАФТАЛИК 1956 ЙИЛ 4 ЯЊВАРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

3 МАЙ, № 18 (3122) ЖУМА

Май гуллари С. МАЏҚАМОВ суратта олган

Тилак ЖУРА

Бу элга ғам эмас, ёмгирлар ёсин. Баҳор ёмгирлари, куз ёмгирлари, Севинч ёмгирлари, ишонч ёмгирлари, Ёсин-эй, майлига, соғинч ёмгирлари, Соғиниб-соғиниб келган бу элга, Суюниб-суюниб келган бу элга, Сочилиб-санчилиб келган бу элга, Сўкилиб соврилиб келган бу элга, Сўқланиб сарайиб келган бу элга,

Жаббор РАЗЗОҚОВ, «Еш ленинчи» рўзномасининг муҳаррири СЎЗНИНГ КУЧИ НИМАДА?

Кўпчилик муҳаррир бўлишнинг орау қилади. Уйлашадими, унинг бир сўзи билан ҳамма нарса ҳал бўлади-қолади. Рўзномаларнинг қиймати 6 ёки 10 тўйин бўлса ҳам уни тайёрлаш бир азоб. Бунинг фақат журналистларгина ҳис қилади. Аммо ҳар бир жумлада муҳаррирнинг иштироки бўлади. Агар муҳаррир қатъиятли бўлмаса, ўзи бошқараётган нашрнинг жамиятдаги, халқ орасидаги ўрни ва ролини белгилай олмас, фақат бир гўруҳ раҳбарларнинг фикрига қулқул турса, унда бундай рўзноманинг келажиги йўқ ҳисоби.

Фан ва маданият арбоблари! Жамиятни маънавий жиҳатдан қайта тиклаш ва ахлоқий жиҳатдан соғломлаштириш ишида куч-ғайратларни бирлаштирайлик!
(«КПСС Марказий Комитети Сибсий бюросининг 1991 йил 1 Май чақириқлари»дан)

ҲОЗИРЛИК ВА ҒАМХЎРЛИК

Одил Ёқубов Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси котибиятининг навбатдаги йиғилишини очиб биланок дўғини баҳс бошлади. Баҳс уюшмага қабул устида борди. Маълумки, кейинги йиллар ичида уюшмага жуда кўп Ўзбекистонлик қаламкашлар қабул қилинди. Лекин шунга қарамай навбат кутаётган ижодкорларнинг сони андак бўлиши қаймагани йўқ. Аниқлиги, 1986 йилдан буён, яъни III Ёшлар семинар-келгашидан ва ундан кейин ўтган IV—VI семинар-келгашларда асарлари юксак баҳоланган ва уюшмага аъзоликка қабул қилиш тавсия этилган истеъдодли ёшларнинг талайгина қисми ҳали ўз ораусига эришган эмас. Бунда уюшма раҳбариятини айблаб бўлмаганидек, жумҳурият ёшлар семинар-келгашлари қарорларига бепарволик билан қарашни ҳам оқлаб бўлмайди. Қабул ишида семинар-келгашнинг ваколати биринчи навбатда ва ўз вақтида, яъни келгаш иши якунланаётгандаёқ инobatта олиниши даркор. Жумҳурият ва унинг теварак-атрофларидан қобилиятли қалам соҳиблари етишиб чиқётгани ҳаммамизни қувонтиради. Уларни дўстона талабчанлик, келажакни кўра биллиш асосида уюшма бағрига тортиш, уларга ҳозирги долғали кунда моддий

Ёсин-эй, майлига, қувончлар ёсин. Борини бериб ҳам бўҳтонлар олган, Зорини айтиб ҳам, зорланиб қолган, Сомондай сарғайиб ҳар ён сочилиб, Тола-тола бўлиб толиқиб толган; Бу элга қувончлар, ишончлар ёсин! Бу қандай замондур, бу қандай даврон, Умрин, ўз ҳолингга ўзингсан ҳайрон, Не хатолар қилдинг, айтсанг-чи, ахир, Кунгил-да вайрондур, имон-да вайрон, Сарғайган қамшидай сарғайган гўдак, Сендан қадрлини бир дона кўсак, Дардим дарё бўлиб оқизмас мени Елкамда кўтариб кетсам мен сени. Сени қандай асрай кўзи қаролиқ, Қўлларинг чўзарман, қўлларинг боғлиқ, Бу дунё гушордир, гушроқ одамлар, Жилмайиб боқарлар, юраклар доғлиқ! Қўяликдан кўзармай, сарғайган соҳил, Уммонинг қайдадир, гушунинг қайда? Сени ҳам қул қилди, қул бўлган ҳосил, Тўфонинг қайда-ҳей, суронинг қайда? Бу элга ғам эмас, ёмгирлар ёсин, Баҳор ёмгирлари, куз ёмгирлари, Баҳордай борлиқини қувончга қорсин, Ўзлик ёмгирлари, ўз ёмгирлари...

масалаларни бекаму-кўст еритишга мўлжалланган жумҳурият рўзномаси «Кишлоқ ҳақиқати» бор-ку, сиз нима қиласиз шунча жой бериб, дейдиган мард топилмасди. Ёшлар рўзномасининг асосий мавзуси — йигит ва қизларни юксак ахлоқли, халқпарвар қилиб вояга етказишдек муҳим йўналиш четда қолиб кетарди.

Ўш даврда комсомол учун йўл-йўриқни, ташаббусни партия берарди. Эсланг: «Давш БАМ», «100 минг механизатор тайёрлаймиз», «Ўзим учун ва ўша йигит учун», «Маккажўхори дони — комсомол оталичиди...». Комсомол эса уларни бажариш учун жон фидо қиларди. Эндан бундай тепадан берилмаган ташаббуслар йўқ бўлди. Комсомолга ҳам ўзига яраша мустақиллик берилди. 70 йилдан ошқ буйруқ-бозлик услубида ишлаб келган комсомол энди бу мустақилликка тезда қўнма олмайди.

ҲАЙЪАТ ЙИҒИЛИШИ

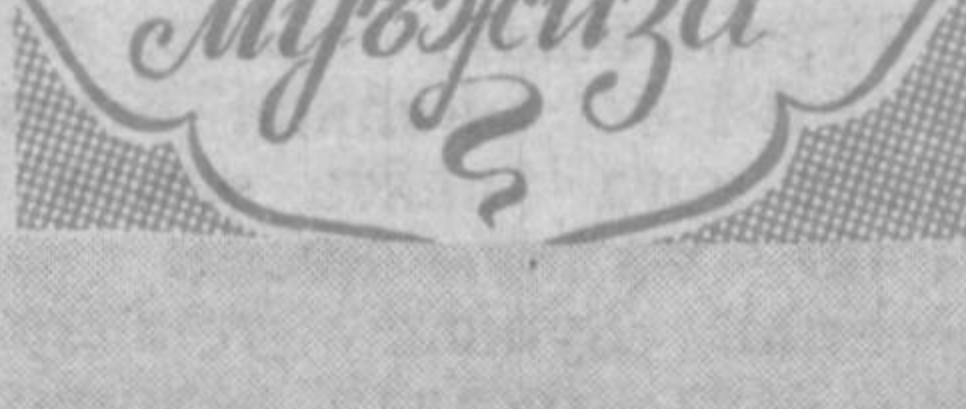
Ўзбекистон ССР Маданият Вазирлиги ҳайъатининг навбатдаги йиғилишида жумҳурият маданий ҳаётига оид қатор масалалар кўриб чиқилди. Кейинги йилларда кўпгина маданият муассасалари, жумладан, кино-концерт ташкилотлари, оммавий томошагоҳлар ҳужалик юртишнинг янги шароитларида иш олиб бориб, маълум муваффақиятларни қўлга киритмоқдалар. Йил давомида театрлар саҳналарида элиқдан ортқ спектакллар намойиш этилди. «Ўзбекфильм» киностудияси базасида янги «Инсон», «Ватан», «Юлдуз» ижодий студиялари, ёш кинематографчиларнинг «5-студия» ижодий бирлашмаси ташкил топди. Қорақалпоғистонда «Қорақалпоғфильм» студияси юзага келди. «Темир хотин», «Тангалик болалар», «Уран планетаси йўлдош» каби фильмлар томошабинларнинг юксак баҳосига сазовор бўлди. Қатор мультпликацион фильмлар, «Наштар» сатирик журналининг бир неча сонлари муваффақият қозонди. Алишер Навоийнинг 550 йиллигига муносабати билан «Алишер Навоий» фильми қайта тикланди ва ўзбек тилига ўғирилди.

1991 — НАВОИЙ ЙИЛИ БАҲРА ОЛИБ, ИЗЗАТ КЎРСАТИБ

Навоий матбуот марказининг навбатдаги матбуот конференцияси бўлиб ўтди. Унда навоийшунчоқ олимлари, ёзувчилар, республика олимлари ва рўзномаларнинг муҳаррири ва муҳаррир ўринбосарлари, ижодий ташкилотларнинг вакиллари, журналистлар иштирок этишди. Анжумани республика Вазирлар маҳкамаси қошидаги Ўзбекистон Ахборот агентлиги директори, матбуот маркази раҳбари Э. Ҳайитбоев олиб борди.

ХУРШИДАНИНГ ҲАҚ ГАПИ

Хуршида Урунова 1982 йилда жумҳурият телевидениеси орқали «Марҳаб, талантилар!» кўрсаткида ilk бор кўшиқларини кенг жамоатчилик ҳўқмига ҳавола қилганида, у учун ўзгалар ҳавотир олганди. Ҳақиқатан ҳам, санъат оламида «бир ёниб ўчаётган» истеъдодлар кам эмас. Бироқ ҳаммасини вақт ҳал қилди қилинади. Ушандан буён анча вақт ўтди. Бу орада у Манон Уйғур номидаги Тошкент Санъат институти мусиқали драма факультетига таҳсил олди. Унинг даврида ҳам, ундан кейин ҳам классик ашуаларини, мақомларни икром этиш йўлларида тинимсиз изланди. Ва бу изланиш ўз натижаларини кўрсатмоқда.

Беҳзод НОРБОВ

БОЗОР БУНДАЙ БЎЛМАЙДИ!

КИММАТЧИЛИК НИМАЮ ОЧАРЧИЛИК НИМА — биз бунда энди билаёмиш...

нинг нима дахли бор? У ниманинг эвазига давлатнинг оғирчилигини ўз бўйига олиши керак?

СССР Касаба уюшмалари федерацияси экспертлари янги нарх-наволардан келиб чиқи...

Матбуотда, ҳукумат раҳбарларининг чиқишларида, юқори даражадаги мажлисозликларда бозор иқтисодига ўтиш масаласи...

Ушундай бўлиши керак. Бироқ оға-боболар бошга мушкул кунлар тушганда эътиқоду дийна...

Ҳўш, булар қандай шарт-шароитларда пай берди? Бозор иқтисоди масаласи ортинча ра...

бачев эса халқнинг кўз ўнгига мента Шаталаниннинг программаси маъқул бўлаётми, деб эъ...

Ҳўш, халқ билан бамаслаҳат иш қиламиз, дея берилган ваъдалар қандай қолди? Бозор...

ЭНДИ НАРХ-НАВО ОШИШИНING демографиялик жараёнига таъсирини ҳам ўйлаб кўрайлик...

Бейхитёр ўйлаб қолсан: икки-уч йил аввал бизнинг жануб республикаларида «ой...

Ҳар қалай бу минтақада жумҳуриятларнинг президентлари сарфаранд халқини боши...

Ҳўш, бу ҳамён нега бўшаб қолди? Биринчи сабаб шунки, ҳукумат бошқарув аппаратларини...

қисқартирамиз, деб уларда ишловчиларнинг маошини икки баробарга ошириб юборди...

Шу ўринда нега ҳукумат кўра-била туриб бундай қаражатларга йўл очди, деган савол келиб...

Бозор ташвишлари

қан экан. Шундай қилинса, юқорида маъқул келган ҳар қандай қарор қонуни тасдиқла...

рийларни Иттифоқда яшайдан беадирди. Олти жумҳуриятнинг етмиш йиллик умумий...

Биринчи Иттифоқ Шартномасини олиб кўрайлик. Худо кўрсатмасин, мабоуд, уни ҳам...

ШАКСИЙ МУНОЗАРА

ромлиқлар очик-равшан тақдир қилинмоқда, биронга жумҳурият уни маъқулламайди. Негаки...

А ГАР МАМЛАКАТ Президенти М. Горбачев бошчилигидаги туңғиз жумҳурият раҳ...

Бугунги кимматчиликлар қаҳатчиликка қараб боришти. Бизда унинг нархи ошмай туриб...

Энг ёмони шундаки, одамлар бу кутлмаган зарбани бозор иқтисоди, унга ўтиш қийинчиликлари билан...

Тўғри, бозор иқтисодида ўтилган дастлабки незларда ҳам нарх-наво кўтарилиши мумкин...

Бугун-чи? Бугун давлат корхоналарини хусусийлаштирмасдан, яъни амалда бозор иқтисоди...

Остон ЖАЛИЛОВ, УзФА мухбир аъзоси

ОЗ БЎЛСИН-У

БУГУНГИ КУНДА ЖУМҲУРИЯТИМИЗНИ ҳар томонлама қудратли ва мустақил давлатга айлантириш энг долзарб вазифаларимиздан биридир...

Аммо турғунлик йилларида пахтачилик фақат бир ёнгина ёндашилди. Унинг асосий остионаси ҳам пахта экитилди...

Қайта қуриш туфайли фожеаларимизни англаб етдик, деҳқончилик соҳасида йўл қўйилган хато-камчиликларга барҳам бериш...

Қайта қуриш туфайли фожеаларимизни англаб етдик, деҳқончилик соҳасида йўл қўйилган хато-камчиликларга барҳам бериш...

Шундай имкониятлардан бири пахта навлари толаси сифатини яхшилашдан иборат. Ҳозир жумҳуриятимизда...

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САҢАТИ

гача ҳосил, 39,6—41,4 фойзагача тола беради, машина теримига жуда мос, толаси ҳам жуда оқ...

СОЗ БЎЛСИН

шимба маҳсулот олинди. Бу камидга 20 минг гектар ери иқтисод қилиш имконини беради...

Бу мақсадга эришиш учун режани тоннага эмас, толага қараб белгилаш лозим. Чунки Совет Иттифоқидан...

Ҳозир жумҳуриятимизда пахта етиштириши режалаштириши инки усулда олиб боришмоқда: пахта ҳисобига ҳамда тола ҳисобига...

Албатта, кўп ва сифатли тола олиш биринчи навбатда навага боғлиқ. Мен тешишар, юқори ҳосилли ва кўп миқдорда тола берадиган, иқтисодий жиҳатдан самарали гўза навларидан бири — «Юлдуз» нави ҳақида қисқача тўхталмоқчиман...

Бозор қўрсонига ўтилиши муносабати билан жумҳуриятимизда ҳар қилдограмм пахта учун туланадиган ҳақ давлат буюртмаси бўйича камидга 4-5 сўмгача кўтарилиши шарт. Чунки кейинги йилларда пахтачи...

лик техникасидан тортиб ёнлигию, минерал ўғитларгача, барчасининг нархи 4-5 баробар ошди. Пахта нархи эса арзимас миқдорда кўтарилди...

Учинчидан, жумҳурият, вилоят, туман ва ҳўжаликлар мутахассис раҳбарлари ўз майдонлари география ҳолатини тулиқ ўрганган, ерлар унумдорлигини ҳисобга олган ҳолда маҳаллий шартлоғларга мос пахта навларини екитилари лозим...

Тўғридан, ҳозир бизда 1,8-1,9 миллион гектар сувли ерга пахта екилди. Унинг маълум қисми кам ҳосилли, бундан ташқари бир неча йиллар давомида алмашлаб экитиш тўхтаган. Биз камидга 3-4 йил ичнда 300-400 минг гектар ана шундай ерни бошқа экитилар учун ажратиб қолган 1,5 миллион гектар маълоннинг ҳосилдорлигини 31-32 центнергача етказмас, жумҳурият бўйича йилга етиштириладиган пахтамиз 4,6-4,8 миллион тоннага етди...

Ерлар таркибининг яхшилаш учун чорвачиликни ҳар томонлама тараққий эттириш аҳамият беришимиз зарур. Чунки пахта яқна ҳокимияти туфайли қўлаб майдонларимиз унумдорлигини йўқотган, таркибидан органик моддалар, гумус ва ҳақ хил чириндиларининг камийиб кетиши натижасида тупроқ ҳолати бутунлай бузилган. Эндиликда биз бу йўқотишнинг ўзини тўлдириш учун ерларни чириндилаш, минерал ва органик моддаларга бойитишимиз лозим...

ҚАЧОН ЁЛҒОНДАН ЮЗ ЎГИРАМИЗ?

«Тарихий йўқ халқнинг келажак йўқ», деб бежиз айтишмаган. Умумийда бобо ва молларимиз етти пуштини беш қўлда биланган...

Матбуотда ўзбек халқининг ўтмиши, тарихини кўрсатувчи кўлаб мақолалар чиқмоқда. Бироқ «Ўқитувчилар тазетасида» «Ўзбекистон халқлари тарихи» туркумидан даярлик ҳар сонда бир совет мақолалар бериб боришган ошди...

Шўроларнинг V курултойи (1924 й, 18-20 сентябрь) халқ ҳокимиятининг тўрт йиллик фаолиятига ақун ясади. Халқ ҳокимиятининг биринчи босқичи меҳнатхалқнинг иқтисодий-демократик диктатурасидан иборат бўлди...

«Ё Д А Г О Р» Газетамизнинг шу йил 13-сонида таниқли жамоат арбоби Н. А. Мухиддиновнинг СССР Олий Кенгаши Раиси А. И. Лўкьяновга йўллаган мактуби эълон қилинган эди. Нуриддин Ақромович ўз мактубида Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг сойиб Раиси Едгор Соидқовна Насриддинованинг аянчили тақдир тўғрисидаги масалани ўртага ташлаган, унингнинг 70 ёшини яқинлари ва жия-гаргушауларидан олсида, берадор ҳолда, партия билетлари ажралган, нексалик нафақадан маҳрум қилинган ҳаюртимизга нисбатан қилинаётган адолатсизлик...

тивлаштириш даврида синф сифатида тутатишга киргизилган. Қишлоқ ҳўжалигини коллективлаштириш эса 1927 йили ВКП (б) нинг XV съездида тасдиқланган. Коллективизмда 1930 йилдан бошланган. УАКП МК 1930 йил 17 февралда «Коллективлаштириш ва кулоқларнинг тўғрисида» қарор қабул қилган (УзССР тарихи. Т. Ҳўтувчи 1982 й. Х. Турсунов, Н. Бенизаров, 177 бет.). Қизил, қарор 1930 йилда чиқса-ю, Бухорода кулоқлар 1924 йил...

«ОЧИФИННИ АЙТГАНДА» Мақолада: «Ҳозирги даврдан бошлаб 1924 йилгача ўзбекларнинг, шунингдек, Урта Осиё бошқа халқларнинг миллат бўлиб уюшуви, уларнинг миллий онги ўсуви борлигида катта ютуқларга эришилди. Бу ҳол ўлканинг мил...

Мақолада: «Ҳозирги даврдан бошлаб 1924 йилгача ўзбекларнинг, шунингдек, Урта Осиё бошқа халқларнинг миллат бўлиб уюшуви, уларнинг миллий онги ўсуви борлигида катта ютуқларга эришилди. Бу ҳол ўлканинг мил...

«ЎЗБЕК ИСТИЛО» Мақолада: «Ҳозирги даврдан бошлаб 1924 йилгача ўзбекларнинг, шунингдек, Урта Осиё бошқа халқларнинг миллат бўлиб уюшуви, уларнинг миллий онги ўсуви борлигида катта ютуқларга эришилди. Бу ҳол ўлканинг мил...

Сийсий мустикалликка эришмаган халқлар ер юзюда қолмади ҳисоб. Лекин биз туркистон халқлари хануз мустикал эмасми. Мақоладин таъбирлаган ўртоқлар бунин назардан қочирмаслиги керак эди. Жумҳуриятимиз «Мустақиллик декларациясининг қандай шарҳотда, қандай мамлакатда қабул қилганлиги ҳеч қандай сир эмас. Уша мақолада тарихга белгисиз қарашнинг янада антика жиҳатларига дуч келамиз: «ХИХ аср инкилоби ярим ва ХХ аср бошларида Урта Осиё Россия томонидан истило қилинган...

Мен бир нарсга тушуна олмаيمан. Тарихий ҳақиқатни бизни талқин қилишдан мақсад ўзи нима? Ўзбекистоннинг Россия томонидан босиб олингани тарихий ҳақиқат-ку. Нега энди тарихчилар бошқа иш айтди ва масалада йиллаб тортишадилар? Бугун мақтубда айнакча тарих фани ўқитувчиларига қилинган. Кўпчилик «Домла, ҳозир тарихдан нималарни ўтяясизлар? Яна ўша Кутузов жанги, Невский жангини ўтяясизми?», деб сўраб қолади. Иккин Олмон давлати қўшилиб ягона Олмония ташкил топган бўлса-да, биз ГДРни ўтишга мажбурмиз. Гарчи Шарқий Европада демократик ўзгартиш бўлиб, улар сийкиси чиққан мафрурабозликдан юз ўтирган бўлсалар-да биз Шарқий Европа ривожланган социалистик давлатларга яшамоқда, дейишга мажбурмиз. Чунки план бор, программа бор...

Кўш, тарихга бундай бир-ақлама муносабат қиновчи ҳақоқат адолат кўзи билан қарашга ўранамиз?

Олимжон ЮНУСОВ, Уйчи райониданги 10-ўрта мактабининг тарих ва маданиятшунослик ўқитувчиси

Мурод АБДУЛЛАЕВ

УТМИШ ҲУЖЖАТЛАРИ

Биз, бугунги ўзбекларда галати одат бор: мейёрин билмаймиз. Бир нарсани мақтагудек бўлсак, омону фа...

Ибн Сино, ёки бўлмаса Алишер Навоий бошқа халқлардан ўрганганларми! Улар бундай бачкаликни халқларига ҳам келтирмаганлар...

XX аср ўзбек маданиятининг Махмудўлжа Бехбудий, Фитрат, Чўлпон, Вадул Махмуд...

Ҳафталигимизнинг шу сонда босилган Чўлпон мақоласи «Маориф ва ўқитиш» жўрналининг 1926 йилги 2-сонидан олинди.

ТАНКИД ВА АДАБИЁТШУНОСЛИК БУЛИМИ

МОСКВАДА ИККИ ТУРК САНЪАТКОРИ

(МАСКОВДАН ХАТ)

Чўлпон

Найира НАИЙРХОНИМ

БУ КУНГИ МАСКОВ—ингичка санъатнинг юксаклиги жиҳатидан ГАРБ пойтахтларининг ҳаммасидан олдинда туради. Унинг «Санъат театри» (Художественный театр) ҳозиргача на янги ва на эски дунёдан ўз жўфтини топа олгани йўқ.

ва ундаги турлук-туман янги жараёнларни ўрганмак учун узоқ-яқиндан келганлар орасида Туркиядан ҳам икки санъаткор бор: бири—кино ва театр режиссёр (муаллим)лардан Эр Тўғрул Муҳсинбек, яна бири кино ва театр актриса (хотин ташмалчи)ларидан Найира Найир хонимдир.

Эр Тўғрул Муҳсинбек 1892-йилда Истанбулда туғулган. Туркиянинг Ўзид Урта даражада таҳсил қўргандан кейин Парижга кетиб, у ерда Франсиянинг ва ҳатто дунёнинг улғу театр олимларидан бўлган машҳур режиссёр Антуан Кўл остида 3 йил ишлаган.

Муҳсинбек Истанбулда шу йўл билан 3 йил ишлаганидан кейин яна Оврупога кетадир. Бу сафар Германиянинг энг машҳур санъат уйларида «Лассинг» кинотеатрида 5 йил режиссёрлик (муаллимлик) қилди.

Ундан кейин Муҳсинбекнинг энг кўб ишлаган ери яна Туркия-Истанбулдур. Бу сафар Истанбулда тўрт йил қолди. Туркия киночилигига пойдевор қўради.

НИЁЗБОШИДА НАВОЙИХОНЛИК

Жумҳурият ва Тошкент вилояти маънавий маданият тарғибот маркази, урф-одатлар ва маросимларни тарғиб этувчи «Илхосия» халқ дорулфуқунчи ташаббуси билан Янгиёул районидagi Ленин номида жамоа ҳўжаллигининг Ниёзбоши қишлоғида Алишер Навоий таваллудининг 550 йиллигига бағишланган кеча бўлиб ўтди.

Дўстхўжаев, шифокор Абдураҳим Умаров Алишер Навоийнинг адабий меросидан чинакамга баҳраманд бўлиш учун эски ўзбек тили билан бир қаторда форсча, арабчадан ва ислом тарихидан яхши хабардор бўлиш лозимлигини тазкидалар.

Ваган йўлида не-не қахрамонликлар ортда қолди. Лекин ҳали олдинда қанчадан-қанча очилмаган саҳифалар ҳам бор... Суратла: ўзбекистонлик адиблар

ИНСОН ҚАЛБИ ЖАРАЁНЛАРИ

рига жавоб излаш тенденцияси ортди. Усмон Азимов «Ҳалил Султон» асаридида шўх ва шoir Ҳалил Султоннинг қисмати тарихий шароит қарама-қаршиликлари билан ўз-ўзиданда акс эттиради. Ҳалил Султон шахсиятидаги юксак одамийлик-олижаноблик хислатлари билан сарой муҳитини ўраган ҳиёнат, суиқасд, салтанат ўртасидagi қарама-қаршилик эътиқодлар курашига айланади ва бу конфликт қисса материаллари драматик руҳини белгилайди.

ёллари, ўйлари поэманнинг фалсафий мушоҳада қўламини белгилайди. Шoir ҳақ ва ноҳақлик, имон ва бабурлик, инсон қадри, эътиқоди ва тирикликнинг маъноси сингари боқий муаммолар ҳусусида бугунги кун нуқтаи назаридан муҳокама юришга ва ингичка бадий ҳулосага келади. Хусусан, Ибн Сино одамлар вужудидagi турфа хил дardларга шифо топа билди. Лекин одамларнинг фелл-авторидан келган дardга — нокасликка, очқўзликка, имонсизликка, ота ҳам-ёнига илон солиб, унинг бойлигини эгаллаган ўғил макорлигига, ялмоннинг қадрсизлигига, ор-номусини савдолга қўйиб давлат орттираётган кимсалар қилмишини, босқинчи Исқандарга хотинини ялмон этган осий таъмағирликка — Ибн Сино ҳам оқиб. У ҳам бир умр ҳақни излаб ўтади ва ёлғиз иктомий ҳақиқатинга, маънавий ҳамда ақлий кас милликка Бемор Дунё дardларига дало бўлиши мумкин, деган фалсафий ташаббуслар билан «Бемор Дунё» Юсуф Юсуфнинг поэмачилигидаги илк маъна ва муваффақиятли тажрибаси. Асар истеъдодли шоирнинг дostonга хос мушоҳада, фикрлаш маданияти шаклланишидан далolat бeради.

80-йиллар поэмачилигимизда иктомий воқеалик жараёнларини, инсон тақдирини фалсафий-психологик йўсинда идроклаш ва ифода этиш тенденцияси кучайди. Бунда образlilik ўзининг тиссоллар даражасига қўтарилган маъно моҳияти билан ажралади туради. Юсуф Юсуфнинг «Бемор Дунё» поэмаси «Гулистон» ойномаси, 1989йил, 5-сон) ҳам ана шу жазоб анъананинг давомий сифатида эътиборни тортади. Асарга Ибн Сино Ингитлик фалсининг Бухорода келган бир лавҳаси асос қилинган.

Буларнинг ҳаммаси Тўғрул, ҳақ гаплар. Лекин маълум ҳақиқатларни шарҳлаш билан, турмушдаги, воқеаликдаги мавжуд фактларни таъкидлаш билан иктомий фожиянинг, ҳаёт ҳақиқатини таъкидлаш, холос. Гўдақларнинг, чекақларнинг вақт сўлиши, «болалар уйини» эгимчалари қўлайиб кетаётгани боиси одамлардан «внжодан, инсоф, оқибат, меҳр» кўтарилганилигида эамасикан, деган саволга

Кейинги йилларда халқимизнинг тарихий сиймолари ҳаёти ҳақида Усмон Азимовнинг «Ҳалил Султон» тарихий драматик қиссаси, Юсуф Юсуфнинг «Бемор Дунё» драматик дostonи, замонавий воқеалик бағишланган Абдулла Ориповнинг «Ранжком» драматик дostonи, Азим Суёнинг «Иморат», Муҳаммад Юсуфнинг «Қўҳна қудў», Шўкур Қўрбоннинг «Ужақонлар, сингилжонларини», уруш ва ўзбек аёлнинг тақдирини маънавий қаламга олинган Мараяна Эрденовнинг «Мақтубларда қолган урлар» сингари поэмалари босилиб чиқди.

ХОЗИРГИ ЭПИК ЖАНР НАМУНАЛАРИ жанр ва услуби, ҳаёт материалини бадий ўзлаштириш принциплари жиҳатидан, энг муҳими, қахрамонларнинг фикрлаш тарзига кўра ниҳоятда хилма-хил. Лекин уларни бир нарса бирлаштириб туради. Бу тарихий воқеаликка мурожаат этилганда ҳам, бугунги кун муаммолари ёки уруш мавзуси қаламига олинганда ҳам уларда маънавий-ахлоқий муаммоларнинг устиворлигидир. Воқеаликнинг зоҳирий жараёнларини акс эттиришдан кўра, кўпроқ туйғулар, кечинмаларни, руҳий жараёнларини кўрсатиш сўнги йиллар поэмачилигида етакчилик қилади.

Абдулла Орипов «Ранжком» поэмасининг сўзбошида шундай ёзади: «Маълумки, мамлакатимизда қайта қуриш ва ошқоралик оқолатига кириб олиб, ўз манфаатлари йўлида бандириб-қачириб юрғувчилар ҳозирча қамаймастир... Демак, янги шароитга мослашувчи худбинлик ҳамма даврларда ҳам тарқалган бўлиши мумкин. У, айниқса, маънавий жаҳада жамиятга катта зарар келтиради». «Ранжком»да «Ҳашорат» журнали қошида ташкил этилган ширкат аъзолари, раис ва фарош кампир сўхбатларида ҳар бир персонаж ўз руҳиятини ўзи очади, ўз қиёфасини ўзи чиқади. Но-мусликни, манфаатпарастликни бош аъмолага айлантирган «Ҳашорат» аъзоларининг нокасликни фожия эҳтишда аччиқ истеҳзо оҳанги поэманнинг публицистик-сатирик йўналишини белгилаган. Поэмада ҳаёт оқини ўзининг имонсизлиги хоҳиш-истаклари томон буриқ юборишга интилган нокаслар устидан иктомий ҳақиқатнинг, адолатнинг заҳарханда кулгиси эшитилиб туради.

Поэмада туҳмат, иғво, ҳасад сингари яллатиш қўриқчиларини деталлаштириш оҳанги фаол унинг икки аъзоси фаоллигидаги худбинлик нишонларини кўрсатиш бош мuddо эмас. Улар оҳанги шoir инсоннинг жаҳада мукамаллигига раҳна солувчи катта кўсуларни кўрсатади. Раис ва унинг икки аъзоси сўхбатларидаги кулги хўлатлар замирида айланишда турган фожий оҳангининг маъноси ҳам шундан. Шoir Раис тисмолда худбин тилининг бадий қиёфасини яратган.

Азим Суёнинг «Иморат» асари халқ дostonчилиги йўлида ёзилган. Асар персонажлари — Чори чечан, Сори чечан, Алп термачи, Оташ маталчи, Билибек сўзамол, Олтибой дўмбичачи, Толиб термачиларнинг сўхбат-монологларида халқ оғзаки ижодининг оҳанги, образли ифодалар балкиб туради.

Бугунги кунда, меҳр-оқибат, эътиқод, инсоф-диёнат таҳлил бир пайтда лирик қаҳрамон юксак одамийлик хислатларини халқимизнинг ҳаёт тарзидан, танти, феълдан излаш ва топади; ўз қадрини йўқотмаслик, эркини, халқ бирлигини унутмаслик гоёси поэмада пафос даражасига кўтарилган. Коммунистикнинг ўзига хослиги, тилининг халқчилигини хисобга оладиган бўлсак, «Иморат» поэмасини Азим Суёнинг «Сарбадорлар» драматик асаридан кейинги муваффақият дейиш мумкин. «Иморат» да ҳар бир нарсдан сиёсий айб қилдирувчи, тап ташувчи Мўмин қулочли бир-икки ўринда асаланди, холос. Бу персонажнинг характер хусусиятлари очилмади қолган.

Муҳаммад Юсуф ҳам «Қўҳна қудў» поэмасида («Шарқ юлдузи», 1989йил, 12-сон) халқ дostonчилиги йўлини таллаган. Бироқ асар оригинал бадий ечим билан эътиборли. «Қўҳна қудў» кечинмалар дostonи. Бухоронинг нураб бораётган обидаларидан, тупроғидан, дов-дарактидан, қўҳна қудунинг сузилиб силқиган туйғулар улуғ ҳофия Бухоро»нинг оху зоридек айланилади. Шoir Бухоро тупроғининг ҳаёлонини, қайғусини, йиғисини бизга таржима қилиб бераётгандек туюлади.

«Бухоро — бу халқ, Унинг қўқани халқ руҳининг чўқнаидир. Наздимда, Бухоро миноралари бизларнинг инсофга чорлаб йиғилгандек... Қайлардан ўзинг, қанисан эзинг, Сен қачон ўзингизни танисан, элим. Бобларнинг кимдир, Сен кимнинг бир нарча жонсан, элим?... Ушбу сатрларда поэманнинг иктомий маъзунни мукаммаллашган. У одамларни бир-бирини асраш авайлашга, ўзларини аялламашга, маънавий қадриятларини хонсор қилмасликка даъват этади. Утган йилги поэмачилигимизда тарихий мавзуга тарихий шахслар тақдирини эътибор қўлади, олис ўтмиш ҳаётидан бугунги куннинг маънавий эҳтиёжларини яратган.

хонимнинг «Оташдан гўмла» («Оловдан қўйла») деган қиёфасидир. Унда Холита Адиб Туркиянинг сўнги истиқлол курашлари даврини тасвир қилади. Асарнинг бош қаҳрамонларидан бўлган Эҳсонбек—Мустафо Камолнинг киноли нусхасидир: ана ўша Эҳсонбек ролини Муҳсинбек ўйнайди. У 10 картичанинг яна бири машҳур турк насрчиси Ёқуб Қадрибоннинг «Нуробоб» деган асаридир. Муҳсинбек театр—саҳна учун ёзган ва ўзгартирган бир неча асари бор. Бизнинг Бухоро ҳаётидан олинб ёзилган бир асари ҳозир Истанбулда босилиб ётар экан. Муҳсинбек қўл остида ишлаган турк саҳнаси бизнинг ўрус адиблари (кўпрак қиссалар) томонидан ёзилган шўх асарларини ҳам кўб қўрган. Шу учун бўлса керак Истанбулнинг санъатига «ўён» ва «қўнғул очиш» деб қарайтурган табақалар(обиватель—халқ) унинг тегаரசига айланишмоқда. Унинг саҳнаси чинакам санъат деганлар ва ингичкаликни севганларнинг жойи бўлб қолган.

Муҳсинбек Шўролар Иттифоқининг чинакам маориф ва санъат бошлиғи—раҳбари ўрқон Лунаарский томонидан Масковга чақиртилган. Бу ерда ингичка санъатнинг ҳолини ва унга берилган факултода ахамиятини кўргандан кейин ҳам ишламак ва ҳам ўрганмак мақсоди билан Масковда қолди. Ҳозир бир томондан «Давлат кинонинг картина фабрикасида режиссёрлик қилмоқда, иккинчи томондан, бу ердаги ингичко йўлидаги театрларни текширмоқдadir. Шу кунда ўзининг гапига қараганда, ҳозирги ўрус ёзуғчилардан Третьяковнинг «5 минут» деган (американлик турмушдан олинб ёзилган) асарига кинода режиссёрлик қилмоқдadir. Мундан бошқа ўрқон Лунаарскийнинг бир асари ва Франсия адибларидан Александр Дюшаннинг (тўғриси: Фердинанд Дюшен—нашрга ҳозирловчи) «Тамилла» деган асари устида ҳам ишлаб туради.

Муҳсинбек Масковга келишидан жуда хурсанд бўлган. «Санъат Германияда Улган, Франсияда ҳаракатсиз: бу кунги Русияники аса ер юзида биринчи бўлиб туради», дейди. Бу фикрни бу ердаги «Ўзбек драм истудиеси» талабалари билан қилган мушоҳабасида ҳам айтиб ўтди. Унга энг ёққан театр—«Меерхольд театри»дир, у театр тўғрисида жуда қизиқиб гапирди, уни «инкилоб ва истиқлол театри, эртинги санъати», дейди. Бизнинг драм истудия талабаларимиз ҳам тамоман ўша театрга бориб ишлашга даъват қилди. Шўролар мамлакатидagi киночилик ишларига ҳам катта умидлар билан қарайди ва «Яхши, астойдил ишланса, 2-3 йил орасида киночиликда ҳам Шўролар мамлакатини биринчи бўлб кетадур», дейди.

Баҳор вақтларида бизнинг Самарқандимизни ҳам зиёрат қилмоқ нияти бор. Биз ҳам Ўзбекистон исмидан даъват қилган бўлидик...

Ўзининг асл исми «Мунира Айюб» бўлган санъаткор турк қизи, саҳнада «Найира Найир» номи билан танилган. Истанбулда «Дорилмулломот»ни битиргандан кейин икки йил қадар яна ўша Истанбулдаги «Амрико қўллажика»да ўқиган.

1922 йилда биринчи марта Истанбулда кино саҳнасига чиқиб, Холита Адибнинг «Оташдан гўмла» деган асарига биринчи роллардан анатолилик қиз Казобоннинг ролини ўйнайди(кинода). Ундан кейин французчадан ўзгартирилган «Қиз қалъаси» деган асарда турк қизи Зайнаб ролини ўйнайди(яна кинода). Ундан сўнг 1923 йилда биринчи марта театр саҳнасига чиқиб, улғу Шекспирнинг «Отелло»сида Амилля ролини ўйнайди. Асл турк хотинларидан биринчи марта саҳнага чиққан ҳам шу Мунира хонимдир. Ундан бурун турк саҳнасидаги хотин-қиз ролиларини арман, рум ва «қибти» қизлари ўйнаб келганлар.

Яқинда Муҳсинбекнинг даъвати билан Масковга келиб, бу ердаги театр жараёнларини ўрганиш ишга киришди. Ҳозир машҳур ўрус санъаткорларидан Вахтагоф номига очилган санъат мактабиди ва ҳам «Меерхольд театри»да ишлаб туради. Бизнинг ўзбек хотин-қизлари билан танишмак ва уларнинг ҳаётларини кўриб-билмак роиси, олдинги сафда турган бу шарқ қизиди албатта бор, Лекин мунинг қалбидagi орзуларини бизнинг хотин-қизларимиз ҳам сақлагон бўлсалар эди...

Қани энди! Масков Нашрга таёйрловчи: Улуғбек ДОЛИМОВ

Шу маънода, табиийки, Мараяна Эрденова урушининг ўзбек аёли тақдирини янги қиррасини кўрсатишга қай даража эриша олган, деган савол тўғрисида. Поэманнинг дастлабки саҳифалари эҳтирос билан ёзилган. Эрақлар урушга кетиб, ҳувиллаб қолган қишлоқ кўчалари, бўм-бўш ҳовлилар, она қабрининг титроғи кўз ўнгимизда жонланади. Шoirна қадрдон қишлоқ даладарини, аёллар меҳнатини тасвирлаганда эҳтирос билан ёзади, беҳтёр «белки букилган ҳовлиларини», «ўғлонларини кутиб сочи оқарган қишлоқ тонгларини», «оғир кетмонини елкасига ташлаб», чанг йўлдан қайтаётган ҳорин қизларни кўргандек бўлади.

Поэмада шoirа ўзига хос усул танлаган. Хусусан, етти ўғлоннинг жангоҳлардан йўллаган мактублари ва уларга онанинг жавоб хатлари асосида Она кечинмаларини, ўй-хаёллари суратини чиқишга ҳаракат қилган. Лекин ана шу мактубларнинг маъзунини талқинида шoirани тажрибаси қамлган сезилди. Мана, бир мисол:

Она, Умрининг кенг қўчаларини Еритиб тургувчи шамчироқ — Ватаи. Қимда ким ўчирмоқ истаси уни, Ипсон, ўч оламан, қасос оламан...

Она бир ўғлидан олган мактубининг маъзунини ана шу тўрт сатрдан иборат. Визга у хийла ҳавойидек туюлади. Она у ўғлидангина мактуб олади. Лекин бу мактублар ҳам жангда қон кечиб юрган ўғлонларнинг қалбини, азоби, дарди, қувончини, бир сўз билан айтганда, қиёфасини очиб бермайди. Она мактубларида ҳам китобийлик, сунъийлик сезилди. Уларда юраги изтиробга тўла қўнғул оузда мунис ва мушфиқ онанинг ўзбeкoна соғинч туйғулари сезилмайди.

ХУЛЛАС, шoirларимизнинг поэмачилигидаги бир-икки йиллик изланишлари умуллаштириб айтганда бўлсак, улар халқимизнинг ҳоҳ олис ўтмишига, ҳоҳ тарихий сиймоларни тақдирини мураккаб, зиддиятчи жараёнларини қаламга олишадими ёки уруш даҳшатларининг халқимиз қалбидида қолдирган жараҳатларини идрок этишга интилишадими, аввало, инсоннинг ақдан ва маънаволи комплиментини таъмин этувчи юксак одамийлик хислатларини, инсонпарварлик хусусиятларини элик пиланда акс эттиришга уринишмоқда.

Ўзбекистон АДАБИЁТИ ВА САҢЪАТИ

Барот БОЙҚОБИЛОВ

ОЧИҚ ДУНЁГА ЧИҚСИН АҲЛИ ТУРКИСТОН МЕНДЕК

Боши берк кўчадади аҳли Туркистон мендек, Деворга тегиб боши пешонаси қон мендек.

Ошиб ўтмоқ истаса, баланд девор бўй бермас, Бу кўйга кирганидан энди пушаймон мендек.

Деворнинг орқасида жаннатми ё жаҳаннам, Аён эмасдир унга бесару сон мендек.

Изига қайтай деса, эр йигитлик изн бермас, Босган изидан қайтмас қувгин арслон мендек.

Деворни қўлатмаса, қутулмас берк кўчадан, Девор бутун қолса гар, умиди вайрон мендек.

Учиб ўтайин деса, йўқдир учқур қаноти, Тор кўчада адашиб сарсон-саргардон мендек.

Деворни бузиб, Барот муродга етсанг кошки, Очиқ дунёга чиқсин аҳли Туркистон мендек.

Не тарихни ўрганиб тош каби қотди бошлар, Узимизнинг тарихга отилди, аммо тошлар.

Мозийга тўғри боққан эгри дебон топилиди, Алам тўла кўзларда маржондек қотди ёшлар.

Магрибга қилиб сажда, Шарқдан юмдик кўзимиз, Сиёсатга бош эгди биз сингари қардошлар.

Саломимиз алиқисз қолиб диллар доғланди, Қадримиз ерга уриб, ер тепинди авбослар.

Утмишга тамга босиб, қопқалари қўлфланди, Туйнуғидан қаролмай ўтди кесаю ёшлар.

Амир Темур қонхўр деб, Бобур эса хўрланди, Қодирий ва Чўлпонсиз қолди Андижон, Шошлар.

Фитрату Усмон Носир бийрон тили кесилди, Шукруллошо Шуҳратда букилмади бардошлар.

Жабру жафо чексақ-да, умид билан яшадик, Хўрлик айёми келди, хўрликка бошлар бошлар.

Эрк туғилган кунидан гарчи бўғиб келинар, Хайрият, ўзни таниб уйғонди ватандошлар.

Олди-сотти қизиган замона бозорида, Фуқаронинг қисмати бозор ихтиёрида.

Нарх-наво кўкда учар, қора ерда харидор, Бозорнинг алоласи харидорнинг зорида.

Қимматчилик авж олди, арзончилик умиди — Офтобда ҳам эримас баланд тоғлар қорида.

Еб-ичувчи серобу нозу неъматдир сароб, Гарчи моллар мўлу қўл ҳукумат қарорида.

Ризқ-рўз, тушмас осмондан, балки ерда унар у, Ердан юз ўтирганлар техникхўр қаторида.

Нон шаҳрин излаб келган аҳли меҳмон беҳисоб, Уларни еб-ичириш ўзбек соҳибқорида.

Увоқ қидириб елган чумолидек жон ҳалак Аҳли даврон изғийди тириклик бозорида.

Гап тоғча, иш тирноқча — сайрар «оғзи полвон»лар, Гапдан матлаб топмасдан ҳайрон дили вайронлар.

Эмгирдан сўнг потирлаб чиққан кўзиқориндек Гапонлар кўпайди камдир ишбилармонлар.

Қуруқ ароба судраб бедовлар чопар гўё, Қуруқ сўздан сарғаяр дон деб ранги сомонлар.

Дейдиларки, бекорга мушук чиқмас офтобга, Иш танобин тортмасанг, тутқич бермас армонлар.

Сув бўлмаса, айланмас тегирмоннинг тоши ҳам, Дўлдан дон тушмаса, тош янчар тегирмонлар.

Гап билгунча иш бил, деб халойиқ айтмас абас, Қирчанғидек ишлаб лек ёлчимлади ҳаққонлар.

Қайга боқсанг, минбарлар: кўзлар, сўзлар, қарсақлар; Мажлисни туш кўради уйқусида гапонлар.

Олий Кенгаш ўтдию олий ҳиммат ҳўринмас, Қонундан қорин тўймас қоғозбозлик замонлар.

Мамлакат таназулда, таназулда сиёсат, Аммо, ҳовридан тушмас от минган корчалонлар,

Сиёсатга берилиб, оқсаб қолди иқтисод, Иқтисод тузалмаса, бошда синар гавронлар.

Нодон етса мансабга турфа бир доно бўлғай, Донуларнинг бошига у битган бало бўлғай.

Элни елга совириб «амри вожиб» дегандек, Қоришади панду фанд гўё ҳаммаёно бўлғай.

Узини бир чақсага гарчи олмайди улус, Утирган курсидага лекин қадди ё бўлғай.

Шаққоқлик қилса кимки, жони қолар зуғумда, Аҳли тама бир зумда унга тўтти бўлғай.

Узангига оёғин қўймасдан отга минса, Отдан йиқилар бешак — аламдан адо бўлғай.

«Юз ўлаб, бир кес» дерлар, унга қайчи бўлса, бас, Узини қолиб, қисқани кесгани хато бўлғай.

Мансаб одамни эмас, у беасин мансабни, Ушанда хатти Барот бехато иншо бўлғай.

Бу сасдин дил деворига дарз кетди, Момом кетди, ҳовлисидан файз кетди.

Авал кашнич, районлари қуриди, Сўнг сув сепган айвонлари қуриди.

Арилар ҳам бундан буткул ариди, Тут букчайди, бир кечада қариди.

Неварали юрар эди қарбийда, Бири Шарқда, бири дунё Фарбиди.

Улар қайтди. Момом эса ҳозир ҳам йўғлаб ётган бўлса керак қабрида.

Шўрлик момом. Бир умр гирён бўлди, Гоҳи у ён, гоҳида бу ён бўлди.

Келинларни яраштира олмайин Бутун умр юрак-бағри қон бўлди.

Тоғаларин юрак қадлари сўроқ, Кўнглилари ёришмас ёқса чироқ.

Кенжалари қирққа етмай кескайган, Уртанчаси тўнғичдан қарироқ.

Гамга тўлдим ноғоҳ нохуш тасвирдан: Зах ҳидлари келиб қолди тандирдан.

Тўйхонага ўхшаган катта ҳовли Кўз олдимда жимиди қолди бирдан.

Энди бунда кечалари ой йўғлар, Пиёлада ичылмаган чой йўғлар.

Япроқларни дув-дув тўккан шамолга Қўшилишиб сўри, ҳовли-жой йўғлар.

Энди сувда еру осмон лойланар, Бошим узра ўгирибон ойналар,

Дарду ҳасрат илларини йўғириб Дунё момом урчуғидай айланар.

Гуссагарим булутлардай ўтармукин, Кўксумдаги зангорларим кетармукин.

Иброҳимбек, бу заминда беклик қолдимми? Эркини сўйган тузум ичра эрклик қолдимми?

Эранларнинг кўнгли яро, юзлари қаро, Эрларини сотган юрта эрлик қолдимми?

Сўнги дамба кескир кўзлар ҳориб, толдимми? Кир чаңгаллар жигарларин юлиб олдимми?

Бир миллатни хонавайрон айлаб зобитлар Қийратсаю тирқиратса, беклик қолдимми?

Энди улар пашшаларин кўриб ётсалар, Ишни қилиб, ширин тушлар кўриб ётсалар,

Тўрт томондан еру сувинг сўриб ётсалар, Иброҳимбек, бу заминда беклик қолдимми?

Бизни мудом ерга топтаб, хўрлаб келдилар, Дилмизни, тилимизни зўрлаб келдилар.

Иброҳимбек, қаранг қандай кўрлар келдилар! Иброҳимбек, бу заминда беклик қолдимми?

Кўкшошларда юрар эдим дилларим хуфтон, Бўзим тирнаб келаверди сўнгсиз бир дoston.

Бу дostonни айтқизмаслар менга ҳеч қачон! Иброҳимбек, бу заминда беклик қолдимми?

Телба бўлиб, ўз-ўзига сўзлаган юртим, Тулпорларнинг кўзларида бўзлаган юртим.

Кувгин қилиб, қиргин қилиб фарзандларини Сўнгра хоки пойларини излаган юртим.

Дунё — тамом. Замонларнинг тили бойланган. Шаҳидларнинг ёди ачқик ёшга айланган.

Тун — уларнинг қакмонидир, сой — шамширлари, Саллалари оқу қора тошга айланган.

Мезон кетди, ақраб кетди, қавс кетди, Шафтолилар баргидан бир сас кетди.

Сирожиддин САЙИИД

ҲАЗРАТ ЯССАВИЙДАН БИР САТР

Тонглар кетди, кунларимдан тонглар кетди, Кетган тонглар юрагини қонлар этди.

Осмон букун ерга етди, ерга етди, Кўнглим, сенинг давлатингдан шонлар кетди,

Бу муттасил меҳнатларим битармукин, «Кўксумдаги зангорларим кетармукин».

Ешларимдан майса бўлди бўйроларим, Шомларимдай толелари тийроларим,

Ўз мулкида ўз мулкидан айроларим, Эшигимга чайқалибон дайроларим

Келса, бул ҳам фиғонимга етармукин, Кўксумдаги зангорларим кетармукин.

Суйқансанг гар юз йил кўзу қошинг билан, Уринсанг, ёр, юз йил кўла тошинг билан,

Сўнгра силаб мижғонларинг, сочинг билан, Яна юз йил ювиб ўтсанг ёшинг билан,

Тадбирларинг дардимга қор етармукин, Кўксумдаги зангорларим кетармукин.

Уч минг йиллик чинор яна қуртақлади, Эрта-индин яшил куйга буркалади.

Охуларим — тоғларимнинг ҳурқаклари Кечалари таним ҳидлаб-сурқалади.

Булларнинг ҳам дунёлари хатармукин, Кўксумдаги зангорларим кетармукин.

Бу дунёда ёр топмадим дилга лойиқ, Бу дил энди елга лойиқ, селга лойиқ,

Нур таратган сочларини ёйиб-ёйиб, Бошим узра йўғлаб турса минг малойиқ.

Бу сасдин дил деворига дарз кетди, Момом кетди, ҳовлисидан файз кетди.

Авал кашнич, районлари қуриди, Сўнг сув сепган айвонлари қуриди.

Арилар ҳам бундан буткул ариди, Тут букчайди, бир кечада қариди.

Неварали юрар эди қарбийда, Бири Шарқда, бири дунё Фарбиди.

Улар қайтди. Момом эса ҳозир ҳам йўғлаб ётган бўлса керак қабрида.

Шўрлик момом. Бир умр гирён бўлди, Гоҳи у ён, гоҳида бу ён бўлди.

Келинларни яраштира олмайин Бутун умр юрак-бағри қон бўлди.

Тоғаларин юрак қадлари сўроқ, Кўнглилари ёришмас ёқса чироқ.

Кенжалари қирққа етмай кескайган, Уртанчаси тўнғичдан қарироқ.

Гамга тўлдим ноғоҳ нохуш тасвирдан: Зах ҳидлари келиб қолди тандирдан.

Тўйхонага ўхшаган катта ҳовли Кўз олдимда жимиди қолди бирдан.

Энди бунда кечалари ой йўғлар, Пиёлада ичылмаган чой йўғлар.

Япроқларни дув-дув тўккан шамолга Қўшилишиб сўри, ҳовли-жой йўғлар.

Энди сувда еру осмон лойланар, Бошим узра ўгирибон ойналар,

Дарду ҳасрат илларини йўғириб Дунё момом урчуғидай айланар.

ЙУЛАК АДОФИДАГИ ХОНА...

Нима сир, нима синоат бўлиши мумкин у ерда?!

Рихсиев йўлак адоғидаги хонани сиру тасаввурга сизга олдасди. Ҳамиша эшиги қулф турадиган у хонага ҳеч ким кирмас, у ерда нима бор, қанақа хона, назарида бу ҳеч кимни қизиқтирмасди, фақат ўзигагина қизиқарди.

Қизиқарди, бунинг ўзидан ҳам яширишга уринар, бировдан сўрашга ботинолмади. Кап-катта одам. Нима деб сўрайди? Қулишмайдими?!

Қизиғи шундаки, Рихсиев йўлак адоғидаги ўша хонани яқин-яқингача пайқаматгани, эътибор бермаганига ўзи ҳам ҳайратда эди.

Кунлардан бир кунни нимаам бўлдию, кўча тарафга қараган айвончага чиқди. Ва тасодифан бионинг бурчагидаги сўнги деразага кўзи тушиб қолди. Чанг босган, доғ-дуғ дераза ойнасининг бир кўзи синган, парда ўрнига аллақандай қора мато тутилган эди.

Аваллига қайси хонанинг деразаси бўлишидан деб ўйлади. Йўлакка чиқиб қараса ўша... йўлак адоғидаги хонаники бўлиб чиқди. Қизиқиши яна кучайди.

Уша-ўша «нега у ерга ҳеч ким кирмайди, қанақа хона ўзи», деган савол Рихсиевга тинчлик бермай қўйди.

Рихсиев худди сизу бизга ўхшаган, ёхуд кунда сизу биз учрашиб турадиган одамлар сирасига кирарди. Ута камтарин, сода, бирини кўриб фикр қиладиган, бирини кўриб шир қиладиганлар тоифасидан эди. Аммо, нима фикр қиларди, қандай фикр қиларди, буниси ёлғиз ўзига, худгоғига эди. Аммо шир қилганишга эса асос бор эди. Узи соғ-саломат, оиласи тинч-хотиржам, бировдан олдин, бировдан кейин дегандек... Нолимас, бировнинг нолишига ҳам чидаёлмас, шу тахлит умргузаронликда кун кечириб юрарди.

У эсини танибдики, ана шу илмий-тектириш институтида ишлар, қарийб йигирма беш йиллик умри ана шу тўртинчи қават йўлакда ўтиб кетганди. Уша кезлари хали ёш, илмга чанқоқ, тиришқоқ йигит эди. Биронта мавзунин олиб, шартта диссертация ёклаб юбориши ҳам мумкиндек туюларди, ўзига. Шундай ҳам қилди. Бир мартаба уринди, икки, уч... Йиллар ўтган сайин кейинчалик ўзи ҳам илмий ишдан кунгли совуб, қўлини ювиб қўлтиққа урди. Бу масалада фақат Рихсиевни қоралаш балки ноҳақликдир. Лекин асл моҳиятини ўша йиллардаги муҳитдан излаган маъқулоқ бўлса керак...

Ушанда институт директори Ворисов деган академик бўлгучи эди. Мажлисларда, илмий кенгашларда худди меҳмонга келган кишидек майин кулисираб, омонатгина ўтирадиган, ўта камгап, аммо ниҳоятда устаси фаранг бу одам институтда камдан-кам кўринар, ҳали у хорижий мамлакатда, ҳали бунисида сафарларда бўлар, гоҳ дам олиш уйларию, юрторларда, гоҳ ҳукумат шифохоналарида кўриларган эди. Бутун институт унинг муовинлари қўлида қолган, шу илмий-тектиришнинг айтганчайтган, дегани-деган замонлар эди. Эндиликда уларнинг кўпчилиги йўқ, деврли ҳамма раҳбарлар ўзгариб кетган...

Ёлғиз Рихсиевгина ўзгармади, холос. Ҳамишагидек тартиб-интизомли, камтар, камсукум... Унга тўртте лаборант қиз ишлайдиган бўлимини топшириб қўйишганди. Бажарилдиган иш —

институт лабораторияларида таркиби текширилган тупроқ намуналарини тарқатиш, натижаларини жамлаш ва қалин дафтарларга қайди қилиб боришдангина иборат эди.

Қисқаси, Рихсиев ўз ишидан мамнун кўринарди. Баъзан хонада ёлғиз қолган кезлари турли шаклли шимша идишлардаги Ўзбекистоннинг турли бурчақларидан келтирилган ҳовуч-ховуч тупроқларга хаёлан тикилар, бир вақтлар узун киш кечалари, сандал атрофида ака-укалари билан тизилгани ўтирганлари ва марҳум отаси ўкиб берган байту ҳикоятларни эслаб кетарди...

Улким жаҳон тузди, чарх-афқон тузди, Кўнглига доғ солди, ҳам чок-чок тузди.

тарлар патир-путир қилганча қанот қоқишиб, деразадан учиб чиқиб кетибдилар...

Рихсиев ўйлай-ўйлай кўрган тушининг таъбирини тополмади.

Бир кунги гап орасида ҳамхона қизлардан «тушга оқ кабутарлар кирса нима бўлади?» деб сўраганда, улар «оқ ранг яхшилик аломати» дейишди. Аммо барибир Рихсиевнинг безовта кўнгли тинчмади. Хар сафар йўлакка чиққанда, беҳитибр ўша хона тарафга кўз ташлаб қўядиган одат чиқарди.

«Йўлак адоғидаги у хонада нима сир, нима синоат бўлиши мумкин?», деган ўжар савол ҳаёлига ўрнашиб қолди...

Эркин УСМОНОВ

ЙУЛАК АДОФИДАГИ ХОНА

ХУДОЯ

ХУДОЯ АНА ШУНАҚА КУНЛАРИНИНГ БИРИДА институтда шанбалик эълон қилинди. Улар гуруҳларга бўлинишди. Бир гуруҳ институт ҳовлисини суғуриб сидирдишга, иккинчи гуруҳ дов-даракларнинг тагини юмшатиб, шох-шобалларини буташга, яна бошқа гуруҳ бинони тозалаб, хоналарни йиғиштиришга...

Рихсиевнинг ёшини ҳурмат қилишимчи, ҳайтовур бинода қолдиришди. Узи ҳам шу сўнги гуруҳини ташламоқчи бўлиб турган эди. Кейин ҳужалик ишлари мудирини ҳайратда қолдириб, дабдурустан йўлак адоғидаги хонанинг кали-тини сўради.

Мудир «Нима қиласиз у ташландиқ хонани!» дегандай қаради.

«Текширилган тупроқ намуналари лаборатория жавонларига торлик қилиб қояпти. Агар бўш бўлса, фойдаланиб тўрғамдикки, дея бахона қилди у.

Мудир «Қаровисиз ётган хона, яна эзингиз биласиз», дегандек елка қисдию, хона ўзингизни очиб берди.

Иқовлашиб ичкарига киришди. Рихсиев хонага қадам қўйиши билан димоғига чанг ва могор ҳиди урилди. Хона қоп-қоронги, фақат деразага тутилган қора матонинг у ер-бу еридаги тешиклардан игна янлиги охижинга нур йилтираб кўзга ташланиб турарди.

Мудир деворни пайпаслаб, чироқ тугмачасини топади, чиқиллатиб кўрди, хона ёришмади. «Лампочкаси ҳам куйиб ётибди шекилли. Деразани очиб юборарсиз», дея тўнғиллаб, ўзи чиқиб кетди.

Рихсиев юраги кўксидан отилиб чиққудек бир алфозда, хона ўртасида бир лаҳза туриб қолди. Кейин оёқ остида ётган қозғаларни шитирлатганча босиб ўтиб деразага тутилган матонини силтаб тортиб туширди. Хонага хирамтир ойналар орқали бир қўчоқ нур отилиб киргандек

Мумтоз МУҲАММАДИЙ

ТОШКЕНТ ДЕБ КЕЛИНГ

(Икки мартаба Совет Иттифоқи Қаҳрамони, фазогир ватандошларини В. Жонбековга бағишлайман)

Ўзбекистон десалар — Пардони Тошкент деб келинг. Дунёга донги кетган, Ҳамрози Шоши деб келинг.

Шоши минг йил тарихин, Ҳар боби улкан бир китоб. Оқ нпақ йўл устиди — Мумтози Тошкент деб келинг.

Неча иқлимларга ўрна, Вахти-тахти барқамол. Мард фазогир Жонбек... Парвози Тошкент деб келинг.

ДОРБОЗ

ЎКИНЧИ

Алл турсан арқон устиди, Сенга ҳавас қилди ҳамма. Ишонасан ўзингга жуда, Олда борин кўрмайсан аммо.

Қадамларинг илдам ва тетик, Кўзларингга ўзатча сурур. Кўрмаганман бошининг эгик, Сенга мудом ярашар гурур.

Лекин бу гал... олқиш ўрнида, Ўқиниб сенга бўлди муқофот, ...Ўзга бини қўйиб сунтида, Чакки қадам келтирди офат!

УЙИНГДАГИ БЕШИКЛАР

Ун йил ўтди. Ун йил ўтди. Ун йил ўтди. Уйламагил шунча йиллар енгил ўтди.

Бу тоғлардан селлар эмас, кўнгли ўтди. Уйингдаги бешиқларинг тиллоданми?

Дунёнинг бу ўйинлари оллоданми? Япроқлар ҳам қанот ёзиб қуш бўлдилар.

Сойлардаги тошлар ҳатто хуш бўлдилар, Менга сенинг алааларинг туш бўлдилар.

Уйингдаги бешиқларинг тиллоданми? Дунёнинг бу ўйинлари оллоданми?

Елгон қикди янгаларнинг мишимшлари, Буюрмади манга боғинг кишимшлари.

Битмас бўлди сенсиз дилнинг юмушлари, Уйингдаги бешиқларинг тиллоданми?

Дунёнинг бу ўйинлари оллоданми? Теракларим, мажнунгина толларим-ай,

Ҳолларима йўғлаб қадди долларим-ай! Аёндр на кетарим, на қоларим-ай.

Уйингдаги бешиқларинг тиллоданми? Дунёнинг бу ўйинлари оллоданми?

Утганимда хаёл бунда зап тойилар, Яркирайди ҳовлингдаги шафтодилар.

Лекин нега кўзларимга муғт тортилди? Уйингдаги бешиқларинг тиллоданми?

Дунёнинг бу ўйинлари оллоданми?

Жазо жойи Кимнинг Ихтиёрида?

Ўзбекистон ССР ички ишлар вазирининг ўринбосари **Ғ. Р. РАҲИМОВ**ГА Хурматли Ғафур Раҳимович! Сўнгги пайтларда ҳафталикми муҳарририяти иттифоқимизнинг турли бурчақларида қамқон жазосини ўтаётган юртдошларимиздан қўлаб мактублар олмақда. Улар ўз хатларида айбларга асосан илҳор бўлсаларда, жазони олиш ортларида ўташ гоил оғир кеџабетганини, мураккаб об-ҳаво шaroити саломатликларига ёмон таъсир кўрсатаётганини, шу билан бирга ўзларига нисбатан носозлом муносабат маъжудлиги, қадр-қимматлари озор топаётганини маъълум қиладилар. «Биз нима хатоликка йўл кўйган бўлсак, қандай жиноят содир этган бўлсак, ўз юртимизда қилганимиз, янбоярми, гуноҳимизни ҳам ўз юртимизда, ҳақлимиз олдига ювишимиз керак», дейиладди ана шундай мактублардан бирида.

Адолат юзасидан айтганда, бу талабномаларга эътироз билдириш қийин. Эътироз бизнинг тоқомилдан ҳамон узоқ қонунийликмиз бунга айрича низоҳлар. Лекин бир нарса аниқки, инсон ўзи яхтиро қилган тартиблардан ўзи озор топмаслиги керак.

Масаланинг таъинида томонларидан бири яна шунданки, қўлгина наџқорин йиттигилармиз маънавий-ахлоқий муҳитни соғлом бўлмаган ҳудудларда жазо муддатларини ўташ асосида қайта тарбияланиш, тузалтиш ўрнига айниб, турли хил иллатлар билан «касалиниб» қайтмоқдалар. Бу нарса кейинги йилларда содир бўлган кўпгина қонли жоғарларда яққон кўзга ташланибди. Эътиџотсизлик қилгани, жаҳл устида муштлашгани, сув талашиб кимгадир кетмон кўтаргани ёки, ай-

тайлик, жамини учун унча хавфли бўлмаган жиноятлар содир этгани учун маъжудларни олиш Шимолга, Сибирь ўрмонларига жўнатиш ва ақсича, ўша томонларда оғир жиноятлар содир этганларни биз томонларга олиб келиб «тарбия»-лаш қанси мантқиқ тўғри келадди? Ички ишлар вазирининг, суд, прокуратура органлари маъжумотларидан аниқлашладик, Ўзбекистонда содир этилаётган кўпгина оғир жиноятларнинг «муаллифлари» ўзга регионлардан келганлар, қамқон муддатини шу ерда ўтаб, сўнг қонли кетганлар ёхуд даъдиларини. Вас, шундай экан, бу ниға бефарқ қараб турмаслигимиз. Олий Кенгашлар, ҳалқ депутатлари эътиборларини юқорида айтилган муаммолар ечинига қаратмоғимиз лозим.

Ҳафталикмиз саҳифаларида жазо муддатини жиноят содир этилган жойининг ўзида ўташ масаласи бир неча бор кўтарилди. Маъжуслар индоси бир неча бор эълон қилинди. Аммо ҳали ҳанузгача муџасадди ташкилотлардан жўяни бир гап эшитганимиз йўқ. Шу сабабли, бутун мен муҳарририят тошпиринга бинаон Сизга муржаоат этмоқдам. Бизин вазирликнинг расмий жаовобига эмас, катта иш таърибига эга бўлган ҳуқуқшуноснинг шахсий мулоҳазалари ҳам қизиқтиради.

Аҳмаджон МЕЛИШОВЕВ, ҳафталик бош муҳаррири

Хурматли бош муҳаррир! «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» ҳафталиги кейинги йилларда ҳуқуқ-тартибот масалаларига, хусусан милиция ҳаётига оид муаммоларга алоҳида эътибор билан қарамқондаки, бу, шубҳасиз, ижобий ҳолидир. Шу билан ҳам вазирликда мақтубингизни ҳар томонлама кўриб чиқдик. Эътиџот этишим керак, ўртага қўйилган масалалар бўйича биз фикрдошимиз. Аммо бу муаммоларни келтириб чиқарган ва чиқараётган турли ҳолатлар ҳам маъжудки, улардан газета муштарийларини, кенг жамоатчиликни хабардор қилиш бағоят

зарурдир.

Суд практикасида айбдорларни озодликдан шартли равишда маҳрум этиб маъжубий меҳнатга жалб этиш асосан СССР Олий Советининг 1977 йил 8 декабр фармонида сўнг қўлланила бошланган. Бундай шахслар 80-йилларнинг бошларида қадар жазо муддатини ўша жумҳуриятларда ўтар эдилар. Кейинчалик эса бу тартиб илдири шлоҳ қилинди. 1981 йили иттиџоқ Давлат план қўмитаси ҳамда иттиџоқ ички ишлар вазирлигининг кўрсатмаси ва буйруғи асосида шартли жазога ҳуқим этилган дастлабки 300 жамортимиз жазони ўташ учун ўзга жумҳуриятларга жўнатилди. Марказини буйруғига бинаон бу рақам йилдан йилга ошиб бордин. Биргина 1986 йили 8 миңдан ортиқ киши жазо муддатини бошқа ҳудудларда ўташ учун жўнатилди. Кейинги бир неча йил ичиде ўн миңлаб маъжуслар шу қўсмадта дучор этилдилар. Вазирликмизнинг, бошқа вазирлик ва идораларнинг шартли жазога ҳуқим этилганларни маъжубий меҳнатга ўзимизда жалб этиш тўғрисидаги бир неча талабномалари иттиџоқ Давлат план қўмитаси, бошқа тегишли ташкилотлар томонидан эътиборсиз қолдирилди.

Ачинарлики шундаки, бундай ишчи кучларига бўлган эътиџе ўзимизда, жумҳурият ҳудудидеги қурилишларда маъжудлигига қарамқи, марказ ўз қарорини яқин-яқинларга ҳақартирмай келди.

Бир неча мисоллар келтираман. Хидирон Абдуманноб Йўлчиџев, 1980 йилда туғилган, Андижон вилояти, Бўз район ҳалқ суди томонидан 1980 йил 5 февраль кунини Ўзбекистон ССР ЖК 208-моддасининг 2-бандига бинаон 2 йилга озодликдан маҳрум этилиб, учта йил боласи бўлишига қарамқи Иркутск вилоятига жўнатилган.

1944 йилда туғилган Резаев Чори Сурхондарё вилоятининг Гагарин район ҳалқ суди томонидан 4 йил муддатга шартли равишда озодликдан маҳрум этилиб, маъжубий меҳнатга жалб этилган. Қарамқида олтига воғга етмаган фарзалари ва ишламайдиган умр йўлдоши бўлишига қарамқи 1989 йили Красноярск ўлкасида ишга юборилган. Тўртга еш боланинг отаси Исабой Айтбоев Волгоград шаҳрига тақсимланган.

Маъжубий меҳнатга жалб қилинганларни олиш ўлкаларга юборилишини ёмон оқибатлари хусусидаги фикрларга тўла қўшилмас. Дарҳақиқат, шарт-шaroитнинг оғирлиги, маънавий муҳитнинг ўта ёмонлиги туғайли айрим ишлар иш жойларини ташлаб кетишга, баъзан эса айб ишларни ҳам қилишига маъжуб бўлмоқдалар.

Юқорида келтирилган ҳолатлар биргина қамалганларнинг оилалари ёки ота-оналарини эмас, жумҳурият раҳбарларини ҳам ташвишга сола бошлады. Президентимиз И. А. Каримов Иттиџоқ ички ишлар вазири Б. К. Пуғога алоҳида мактуб йўллаганидан кейингига бу масала ўз ечимини топди. Яъни 1991 йилнинг январь ойидан бошлаб маъжубий меҳнатга жалб қилинганларни олиш-олинмаслиги жўнатиш «анъанаси» барҳам топди (оғир ва қасддан жиноят қилган маъжуслар бундан мустасно).

Жазо муддатини олиш ортларида ўтаётган маъжуслардан уларнинг ота-оналари, яқинларидан вазирликмизга ҳар йили юзлаб ариза ва шикоятлар келиб туради. Уларданг асосий талаб — жазо муддатининг қолган қисмини жумҳуриятимиз ҳудудига ўтатишга ишон бериш.

Бундай муржаоатларнинг ҳар биттаси вазирлик томонидан чуқур ва атрофлича кўриб чиқилди. Айбига икроси, таъва-тазарруси, саломатлиги, оилавий шaroити ҳисобга олинган ҳолда у ёки бу қарорга келинади. Биргина 1990 йили 400 га яқин кишининг илтимослари қондилди. Ушбу йилнинг дастлабки чорангига эса 150 кишига жазо муддатининг қолган қисмини жумҳуриятимизда ўташга ижозат берилди.

Шу ерда қонунчиликка оид бир ҳолатга алоҳида изоҳ бериб ўтиш лозимдир. Маъжусларни бир жумҳуриятдан иккинчи жумҳуриятга кўчириш масаласи яқка тартибда алоҳида кўриб чиқилади.

Президент И. А. Каримовнинг «Наврў» байрами муносабати билан жинояти оғир бўлмаган маъжусларни афв этиш тўғрисидаги фармонига ҳам тўхталиб ўтмоқчиман. Ушбу фармонга бинаон ҳалқ депутатлари, ҳуқуқни муҳофиза қилиш органларининг ходимлари, жамоатчилик вакилларидан иборат 15 та комиссия иттиџоқнинг турли жумҳуриятларига бориб, яқин бир ярим миң кишининг тегишли ҳужжатларини олиб келидилар. Фармон асосида ҳужжатлари кўриб чиқилди: миңдан ортиқ киши бутунлай озод этилди, бошқаларига эса турли енгилликлар берилди.

Жиноят содир этган кишилар тақдирига бефарқ қараш янада ёмон оқибатларга олиб келиши мумкин. Аммо, энг муҳими — қонуниџазарликка қарши кураш, унинг олдини олишдир. Бу борада севибли ҳафталикмизга, икюнди жиамоси бизга бундан бўён ҳам кўмақдош бўлади, деган умиддаман.

Ғафур РАҲИМОВ, жумҳурият ички ишлар вазирининг муовини

«АЛИФБО ҲАМ МИЛЛИЙ БЎЛСИН»

Тилшунос олим К. Назаров ҳамда таниқли шоир М. Солихнинг миллий алифбomis хусусидаги фикрлари («Ўзбекистон адабиёти ва санъати», 1990 йил 9., 30-ноябрь) ҳар биримизни чуқур ўйлашга ундайди. Чунки биз бу борада ҳассамизни бир марта эмас, кўп бор йўқотганмиз. Келгусида яна хатога йўл қўймаслик учун танлаш имкониятимиздаги араб, лотин, урхун ёзувларини ҳар томонлама чуқур мухокама қилиб, улардан бирини ўзимиз учун дастуриламал қилиб олишимиз керак.

Тарози паллаларини юкдан холи қилиб, ўлчаб кўрайликчи, бу ёзувлардан қай бири бизнинг талабларимизни қаноатлантиришга кўпроқ қодир экан? Дастлаб, «То»-ёзувлардаги бир хиллик ҳудудий рангларнинг бир хиллиги каби» эканлигини эътибордан қочирмай, тилимизнинг ранг-баранг товушларини ўз жилolari билан намоеъи эти олиш имконияти қай бир ёзувда кўпроқлигини ўлчайлик.

Тўғри, халқимиз араб ёзувидан узоқ давр фойдаланиб келган, аммо эндиликда маъжум бўлиятики, бу ёзув ҳам тилимиз сингармонлигини сақлаш имконияти бермайди. Лотин ёзувида эса, менимча, ҳозирда фойдаланаётганимиз «кириллица» хатидан устунроқ жиҳатлар йўқ. Демак, тошимизни боса оладиган ёзув фақатгина урхун ёзуви бўла олади, ҳолос.

Агар тарози тошини ўзгартириб, масалга миллий ёзув талабидан келиб чиқиб назаар солсан-чи!

Бунда ҳам араб ва лотин алифбодларига нисбатан (гарчи, М. Солих лотин ёзувини «эгасиз» деб атаган бўлса ҳам, бизнинг эмаслиги аён) урхун ёзуви эътиборга моликдир. Бу хусусда кўп мулоҳазаларни баён этиш мумкин. Лекин мақсаддан мухтасар тушунтириш учун уларга тўхталиб ўтирмаймиз. Фақат бир нарсани таъкидлаш жоиз: кейинги даврда араб алифбосини ўқиб-ўрганиш имкониятлари анча ортди. Бу яхши. Агар лотин ва урхун ёзувларини ўрганиш учун ҳам шу каби имкониятлар яратилса, кўп нарса ойдинлашар эди. Янаям аниқроғи, амждолларимиз фойдаланган урхун ёзуви тўғрисида ҳам араб алифбосига бўлгандай жонқурликлар қилмас, халқимиз танлаш имкониятига эришарди.

Тақлифим: севибли ҳафталикмиз дастлабки қадам сифатида урхун ва лотин

ёзуви муџахассиларининг фикрларини ҳамда шу хатлар алифбосини ёритса, олимларимиз дарслиқлар яратилса. Бинобарин, бизга янги алифбо керак экан, бу табиий танлаш йўли билан бўлсин, токи кейин афсусланмайлик!

Эмвурод КЕЛДИЕВ
Каттақўрғон

«Алифбо ҳам миллий бўлсин» мақоласида ҳозирги алифбо системасида ўзбек тилининг ўзига хос товушларини ифодолловчи икки ҳарф - ж, в етишмаслиги тўғри таъкидланган. Маъжур харфларни алифбога киритиш зарурлиги ҳақидаги ҳулосага қўшилди. Чунки қардош туркий тилларда бу иш аллақачон амалга оширилган. татар, туркман тиллари алифбосида ж, в ҳарфлари ўз муносиви ўрнини олган.

Мақолада баъзи мунозарали фикрлар ҳам маъжуд. Масалан, бир ўринда «хорижий Я, Ю, Е, Э ҳарфларини ўзбекча сўзларда ҳам ишлатиш... илмо учун жиҳдлий тўғанок бўлмақда» дейилади. Бу 4 ҳарфига эмас, алифбо сирасидаги бошқа ҳарфлар ҳам (Ғ, Қ, Ғ, Х дан ташқари), таъбир жоиз бўлса, хорижий. Ҳозирги ўзбек ёзуви, ҳаммага маълумки, рус графикасига асосланган. Рус алифбоси кириллица асосида эканлиги кўпчиликка аён. Бизнингча, Е, Е, Ю, Я ҳарфларини амалда ўргатилаётган тартибда ўқитариш керак.

Ўқувчилар томонидан маъжур харфлар имлосида йўл қўйилаётган хатолар (Иод-гори, йўз, Йахши ва бошқаларга) келса, орфоэпик дугаларда трансрипцияда берилганидек, йўган, йоз, тўла, каби кўринишга ёшши ҳам хато ҳисобламасликни қондалатириш керак. Холос. Алифбо сирасидан Ц ва Б (юмшатиш белгиси) харфларини чиқаришга ҳам зарурат йўқ. Негаки, имлодаги график принцип амалда экан, олимга сўзлар ёзилишини сақлаш лозим: ўқувчи сўзини ўзбек тилида ўқитилганидан дарсларда бир хил, рус тили дарсларида бошқа шаклда кўрса, уларни ёзишда иккиланиши табиий.

Муаллиф «Юмшатиш белгиси Ў» ҳисобга сўзлар учун мулғоқ ортиқча» деганида, ўзбек тили ундош товушларида қаттиқ «ю» юмшакнинг фарқланмаслигини навазда тутайди, чамаси. Бунга қўшимча бўлади. Бирок унинг «Мабодо, олимга сўзларда юмшатиш белгисини ишлатиш лозим бўлиб қолса, унинг ўрнида айриши

белгиси (Ъ)дан фойдаланиш мумкин бўлар. Бу ёзув учун ҳам қўлай бўлиб, алифбонинг содда ва изчил бўлишига ёрдам беради», деган ҳулосаси билан келишиш қийин. Бундай қилсак, қош қўяман деб, кўзни чиқаришимиз мумкин.

Алифбо билан боғлиқ муаммо имло билан боғлиқ

муаммодир. Шундай экан, алифбomisдаги айрим кемтиқларни ҳар томонлама ўқилаб, кенг жамоатчилик фикрини инобатга олиб, тартибга келтирсак, саводхонлигимизни бир қадар яхшилашга ёрдам беради.

Насрулла ШУКУРУЛЛАЕВ,

Файзулла Кўнаев номидаги Бухоро давлат педагогика институтини ўзбек тилшунослиги кафедраси доценти, педагогика фанлари номзоди

Биз Карим Назаровнинг тақлифларига тўла қўйилган ҳолда қўйилганча кўшимча киритмоқчимиз: е, ё, ю, я харфларини 2-синф «Ўзбек тили» дарслиғи орқали ўқувчиларга таништиридан кейин бу харфлар рус тили дарсларидагина бошқа тил алифбоси сифатида қўлланилса ҳамда улар рус тилига қарашли эканлиги уқтирилса, ва рус тили дарсларидагина ишлатилса. Ўзбек тилида эса э. ё, ю, я миллий лигича қолдирилсин.

Уш вилотининг Бозорқўрғон туманидаги 34-ўзбек ўрта мактаб ўқитувчилари номидан

Қўрғон ҚУРОНБОЕВ

«Алифбо ҳам миллий бўлсин» мақоласида ҳал қилиниши зарур бўлган ниҳоятда муҳим масала кўтарилган. Негаки, биз педагоглар жўри алифбomis асосида ишларга сабоқ беришда жуда кўп қийинчиликларга дуч келмоқдамиз. Қолаверса, ҳақида педагоглар кенгашларида ҳам, ўқитувчилар малакасини ошириш курсларида ҳам кўп марталиб ўз фикр-мулоҳазаларимизни билдирганмиз. Ҳатто, Тил ва адабиёт институтига истақ тақлифларимизни ёзиб юборганмиз. Аммо бундай ҳақиқат талаблар шу пайтга қадар инобатга олинмай келинатир.

Шу боис мен К. Назаровнинг фикрларини тўла қўлаб-қувватлайман. Шу билан бирга айрим эътирозларимни айтиб ўтишни ҳам жоиз деб ҳисоблайман. Олимнинг Б (юмшатиш белгиси) ўрнига Ъ (айриши белгиси)ни ишлатиш мумкин ҳамда е, ё, ю, я ҳарфларини 2-синфдан бошлаб ўргатиш мумкин деган мулоҳазаларига қўшилмайман. Тилимизга рус тили орқали кириб келган о товушини (Горький) стол, Наримон каби) ўз ҳолига қолдириб, ўзбек тилидаги о товушини аналтувчи олма, тош) бир ҳарф жўрий қилинишини ва талаффузда икки товушни, ёзувда эса бир ҳарф билан ифодаланидиган ц, е, ё, ю, я харфларини ўзбек алифбоси сирасидан чиқаришни, бир товуш билдириб, икки ҳарф билан ифодаланидиган ўрнингга ц қўлланишини тақлиф қиламан. Чунки ц, е, ё, ю, я харфлари ўрнига ишлатиладиган ҳарфлар бизда ҳозир ҳам маъжуд.

Тўғри, кўнимка ҳосил бўлгунча, янги миллий алифбо қийинчилик туғдириши табиий. Лекин бу янгиликнинг ўқувчиларга қўлайлигини, келажакимиз учун зарурлигини унутмаслик лозим.

Боймат АЛМАТОВ,
Нурота туманидаги 15-ўрта мактабнинг она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси

Мен ҳурматли олимимиз К. Назаров фикрларини давом эттириб, айрим мулоҳазаларимни қўшимча равишда айтиб ўтмоқчиман:

1. Байналмидал сўзларни аслига мувофиқ ёзиш кўрқуна қабул қилинган бўлиб, маҳкамачиликдан бошқа нарса эмаслигини ҳаёт аллақачон тасдиқлагани. К. Назаров таъкидлагани.

дек, бу ҳаракат ёзувни ҳам, талаффузини ҳам қийинлаштиради. Овруполиклар ҳет сўзларнинг ёзувни ҳам, талаффузини ҳам ўзларига мослаб оладилар: «Жўра» эмас «Джура», «Масжид» эмас «Мечет», «Ғофир» эмас «Ғафур» (ҳатто «Га-пур»). Хўш, нега биз бундай қилмаслигимиз керак? Бунинг учун бирор илмий-назарий асос борми?...

Алифбога ўзгартириш киритиш, соф ўзбек товушларини ифодолловчи қўшимча харфларни қабул қилиш бошқа миллат вакиллари томонидан ўзбек тилини, ўзбек ёзуви ва талаффузини ўрганишни, сўз маъносини тўғри аниқлашни осонлаштиради.

2. «О» харфи икки товушини билдиради. «О» нинг қувиши, кенг унли эканлиги алифбо даврида ўргатилган. Кейинги вақтда бу харфининг «ў» товуши (шунга яқин)ни билдириши ҳақида маълумот берилмаган бўлди. Лекин «о» харфи русча ва байналмидал сўзларда «у» товуши ўрнида ишлатилиши 1., 2-синф ўқувчисни наердан билади? Уларга у ёки бу сўзининг русча ёки байналмидал сўз эканлини ким, қарда ва қачон ўргатган?

Тақлифим: «О» харфи ўрта ва ўрта кенг унли «ў» ўрнида қўллانس; «ў» харфи алифбодан чиқарилса, қуйи, кенг унли «О» ўрнига ёзувга осонроқ «О» шакли (харфи) қабул қилинса.

3. «НГ» харф бирикмаси ўрнига бошқа харф қабул қилиш, масалан, «Н» шаклидан фойдаланиш ҳақидаги тақлиф жуда ўрилли.

4. Қориниш «Н» харфи ҳам киритилиши шарт.

5. Чуқур тил орқа, жарангсиз «Х» ва бўғиз товушини ифодолловчи «Х» харфларини имлода фарқли олмасликни ҳолати қариб ярим асрдан бери давом этиб келаятганини сир эмас. У ҳарф имлосидаги хато ўрта мактаб ўқувчиларидагина эмас, ҳатто олий маълумотли ўқитувчилар ёзувида ҳам учрайди.

Тақлифим: бўғиз товушини ифодолловчи «х» харфи ўрнига лотинчадаги (30—40 йиллардаги) «Ф» шакли қабул қилинса. Зор, бу икки харфини турлича шаклда кўриш орқали хотирада қайта тинлаб, фарқлай олиш осонлаша.

6. Елашган унлилар (ё, ю, я)ни алифбодан чиқариш керак. Бунинг учун истаганча илмий асос бор. Бир нарсани айтиб ўтагимиз, ҳолос: «ё» харфи ўзбекча сўзларда «й+ў» русча, байналмидал сўзларда «й+у» ўрнида қўлланилади. Бу савод чиқаришни гариб ҳолга солатаётганини ҳеч ним инкор этимас керак. «Я», «Ю» эса рус тилида кўпинча «а», «у» деб ўқилади, ўзбеклар эса унли «я», «ю» деб талаффуз қиладилар ва ўқийдиларки, бу русча сўзлар (ҳатто ўзбекча сўзлар) талаффузи бузилишига олиб келади: русча сўзларда «а», «у» каби талаффуз қилинадиган деб ўргатсак, ўқувчилар ўзбекча сўзларни ҳам русча деб билиб, «юран» «уран» деб юборишлари ҳеч гап эмас (айниқса, бошланғич синф ўқувчилари).

7. «Б» харфини ўрта, ўрта кенг унли «ё» ўрнида қўллаш тўғрисидаги фикр ҳам мулғоқ ўрилли: Йер, сыйбел каби.

8. Айриши (ъ) ва юмшатиш (ь) белгиларини «бирлаштириш» тўғрисидаги фикр унча мақбул эмас: улар аслича қолдирилгани мақсадга мувофиқ.

9. «Ц» ни алифбодан чиқариш ҳам маъжуд.

10. Алифбода юқоридагидеки ўзгартириш қилинса, араб ёзувини ўрганишга ҳожат қолмаслиги ҳақидаги фикрга бутунлай қўшилмаймиз. Араб ёзувини ўрганиш ўрта Осиё халқлари тараққийи учун гоил зарур. Овруполиклар худди маъжум шунга араб ёзувини чуқур билиш орқали илм-фанмиз сирларини ўрганиладиган ва худди шу илм-фанни ишга солиб, Шарқ мамлакатларини мустамлакага айлантирдилар. Эндиликда биз ҳақиқатини баралла тан олаймиз. Ҳалигимизни таниш сари юз ўтираймиз. Араб ёзувини ўрганишмаслик ўрта Осиё халқлари илм-фани ва маданиятига хиёнатдир.

М. ИМИНОВ,
Наманган Давлат педагогика институтини доценти

Совет Иттиџоқи Қаҳрамони унвони олишган.

Менинча, боғни ташкил этиб ҳайкаллар ўрнатаётганда, маъсўл кишилар мулоҳазакорлик билан иш тутишлари лозим эди. Балки шунда ўзбек ва тожик миллатига мансуб қаҳрамон биродарларимизга боғдан ўрин ажратилармиди? Балки ҳали ҳам кеч эмасдир!

Зайниддин ШАМСИЕВ

Фаэлиддин АБДУРАСУЛ АЪЗАМ ўғли суратга олган

ҲАЛИ ҲАМ КЕЧ ЭМАС

Тарихимизда биринчи референдум ўтди. Биз Иттиџоқда қилишни маъжуд кўрдик. Эндиликда жамоатчилик диққат марказида суверен жумҳуриятларнинг Иттиџоқ шартномасини имзолаш масаласи турбиди. Бу бутунлай бошқа, ҳали тугал ечимини топмаган масаладир. Чунки гап халқлар манфаати хусусида борапти. Бундай вазиятга биз кўнгличандлик, лоқайдлик ва ҳотам-тойлик йўлини тутмаслигимиз, ақсича, қирқ марта ўлчаб, бир бора кесшимиз зарур.

Менинг назаримда, шартнома лойиҳасининг иккинчи вариантда жумҳуриятларнинг суверен ҳуқуқларини чегаралаб қўйишга кўпроқ ҳаракат қилинганга «ўхшайди. Бурунлари ҳам бизга эркин ўз қўлинда, тенг, мустақил жумҳуриятдан деб қўлтигимизга роса пуфлашганди. Аслида эса ҳаммаси тексариш эди. Эр, ер ости бойликларимиз ўз ихтиёрида эмасди. Она заминимизда нималар бўлаётгани, бойликларимиз қаёққа кетаятгани, жумҳуриятимиз ҳудудидаги конларда ва қурилишларда кимлар, қаррлардан келиб ишляётгани биз учун сир эди. Туб халқ ва унинг ҳуқуқмати бундай ишларга аралашиб ҳуқуқидан мулғоқ маҳрум эди.

Хўш, келгусида-чи? Шартнома лойиҳасига қараганда, асосий масалалар яна аввалгига ҳолича қолади. Бизни мулидорлик ҳуқуқидан маҳрум қиладиган бундай шартномага имзо чекиш ўз мустақиллигимиз томирига болта уриш билан тенгдир. Қолаверса, шартнома лойиҳаси халқ орасида кенг тарғиб қилингани йўқ. Уни пухта

Фидойилар қосибдур. Эътибордан қолган юртинг Вўлмас сийрат сийги. Уғдин жангта солган юртинг Нўдир асли-оёғи. Оёғи йўқ, эл қорни Ярамаган зотларнинг. Оёғи йўқ, туқангиза Қарамаган «ет»ларнинг. Бу ҳасратнинг адоғи йўқ, Баҳори йўқ, кузи бор. Унинг икки оёғи йўқ, Аммо босган из бор!

ҚИРҚ БИРИНЧИ КАСБ

Ҳабибулло Зоҳидов Марғилонда яшайди. У Афғонистондаги қора урушда «Қизил юлдуз» ордени билан тақдирланди, лекин инккала оёғидан жудо бўлди. Ҳабибулло оғир мусабати ениб, қайноқ ҳаёт бағрига қайтишга ярода тоза олди. Ҳозир қасачачилик билан шуғулланмоқда. У тайёрлаган пойабзалларнинг бо-зори қатъон.

Бу ҳасратнинг Ой қизларнинг оёғига адоғи йўқ, Юракка тиг боғиргай, Унинг икки оёғи йўқ, Аммо тикар боғинка.

ЖАМАЛАГИ ТИЛЛО ҚИЗГИНА

«ТҮЙ МАРОСИМЛАРИ ҚҶШИҚЛАРИ ВА

АЙТИШУВЛАРИ» ЖУМХУРИЯТ ҚҶРИК-КОНКУРСИ ҲАҚИДА

Яқинда телекўрсатувлардан биринчи хурматли кинорежиссёримиз Али Ҳамроев иштирокида Амир Темур ҳақида фильмни суратга олишга киришган италиялик киночиларнинг сўхбатларини кўрдик. Ҳамроев ва қозоқ ерларида саҳнат ва иш юзасидан танишувлар ҳам бўлди. Ҳар сафарига гўё ҳаммаси жойида, ишлар силлиқ жўнашиб кетгандай. «Йиллар, фильмлар, муаммолар» деб номланган кўрсатувда киношуош Хамидулла Акбаров кино санъатининг ота-онаси Малик Қаюмов билан сўхбат олиб борди. Унда бир қанча ма-

қилиб келган. Мен бу фикр-ни биргина мисол билан далиллариман деб ўйлайман. «Қўтлуг қон» фильм қилинганда кўриб, ҳайрон қолган эдим. Романининг бутун йўналиши бизнинг гап-гапга тўлиқ бир рецензия «Қизил Ҳазина»да қилиб қолди. (тақризчи Т. Собиров эди). Бу ўлганнинг устига чикиб тегганининг ўзгинаси бўлди. Менимча, Т. Тўланинг «Ҳатманнинг биринчи кино нусхасини кўрганда мен кино студиянинг ўша вақтдаги директорига бир хат билан мурожаат қилган эдим. Бу хатдан ўша вақтда «Совет Ҳазина» газетасида бў-

АМИР ТЕМУРНИ КИМ ҲИНАЙДИ?

салалар тилга олинб, мавзуси Амир Темур ҳақида яратилган фильмга кўчди. «Амир Темур ҳақида фильм ишлашга италиялик киночилар қўшилиши, унда ислом, христиан, католик дини ва мазабларидан шахслар бор, улар орасида тўқнашувлар ҳам бўлиши мумкин. Шунда қандай бўларкин?» деган савол ўртага ташланди. Бунинг устига сценарий муаллифи ҳам Амир Темурдек буюк шахс ҳақида оид кино асари яратилганда қандай таъбир эмасга ўхшайди, деган масала ўртага қўйилганда, Малик Қаюмов шундай фикрларни баён қилди:

ТАКЛИФ ҚИЛАМАН

Малик Қаюмов шундай фикрларни баён қилди: Аввало, асарнинг биринчи нусхасида Темур фақат босмачи, қароқчи шахс сифатида талқин этилганлиги бу нусха ҳақида кўпчилик ўз мулоҳазаларини айтгани тўғрисида қўйилган. Гап шундаки, биринчи нусхасини шундай тақдим этган одам дарҳол асарнинг мукамал нусхасини яратиши амри мақол. Бу ҳолат режиссёр Али Ҳамроевнинг ўз сўзларидан ҳам билиниб қолди. У Темур ролин янаша Ҳамроевларга эмас, бутун ўрта Осиёдан ҳам артист топишганини, уни ўйнаши мумкин бўлган Шукр Бурҳон, Абдор Ҳидоятловлар ўтиб кетганини таъкидлаб, энди Темурнинг ёшлик ва ўспиринлик даври ўзбек ёки ўрта Осиёликлардан бирига топширилишини, аммо унинг кексаллик-еҳт даври учун инглиз ёки Америка артистларидан бирини таклиф этиш мумкин деди. Бу гапни Малик Қаюмов ҳам таъкидлаб, инглиз ва америкалик артистлар билан рол ўйнашга 10 миллион доллар сўраганини айтиди. Али Ҳамроев ўз фикрини далиллар билан қўйди: «Амир Темур ўзбек эмас, у барлос уруғидан. Шунинг учун ҳар қандай миллат вакили уни ўйнаса бўлаверди, дейишдан андиша қилиб ўтирмади. Ҳўш, барлос ўзбек уруғи бўлмади, дунёдаги ҳамма миллат уруғи бўлиб қолди. Менимча, бизнинг ҳақиқатимиз — ўзбек миллатига кирувчи қатор уруғлардан бири. Шунинг учун ҳам бу уруғ вакилининг кўз илғаш қийин, аммо ҳис этишга мумкин бўлган нозик нуқталарини фақат ўзбекина на тўғри ва тўғри талқин этилади.

«Кино студиясининг директори ўртоқ Абдуллаевга! «Ҳатманнинг бир нусхасида кинофильм умуман шу асарнинг юзага чиқишида маълум ижобий ҳодиса бўлганига ҳаммамиз иқроримиз. Гарчи мен кино соҳасида мутахассис бўлмасам-да, шунинг аниқ айтишим мумкин, романининг умумий фойвизи мундарижасидан тортиб, ролларни тақсимлашга, ҳаммаси кўнгилдагидек бўлди, дейиш қийин. Менимча, ҳозирги кино имкониятларидан тўла фойдаланган ҳолда романдаги жуда кўп энг зарур, нозик нуқталарни томошабинга бемалол етказиш мумкин эди. Биз романдаги китобдан қанчалик ярим асрдан буюн синаб кетган, уни ҳажжонга, ларзага солиб келтирган бутуниттифоқ, ҳозирги шарқ ва жуда кўп фарб мамлакатлари халқларини мафтун этиб келтирган бадий юксаликни кино экранда қўролмаймиз. Ваҳоланки, бунинг имконияти барча юзага чиқарса бўларди, деб ҳисоблаймиз. Бунинг учун, аввало, кинони икки серияли қилиш керакми... Бундан ҳам муҳими, андликда бизда жуда машҳур кино ходимлари етишганлигини ҳисобга олиб, бирмунча тажрибали, бу ишга гўят масъулият билан қарайдиган ижодий кучларни бириштириб, мутахассислардан консультантларни жалб этган ҳолда ишлаш мақсадда мувофиқ бўлур эди. Чунки, А. Қодирий асарлари андликда ўзбек халқининг умумий, юксак маданий мероси бўлиб қолганлигини унутмаслик, худди шунинг учун ҳам асарлари тақдирини бир ёки икки киши ихтиёрига бутунлай топшириб қўймаслик керак, деб ҳисоблаймиз. Романи ўқимаган ҳар бир гапир миллат вакили А. Қодирий ижоди билан фақат кино орқали танишишдан бўлса, биз Қодирий ижоди тўғрисида қандай тасаввур беришимизни ўйлашимиз керак эмасми?» Бу фильм ҳақида рецензиялар ҳам чиқди. Ҳаммаси билан танишман. Биргина Т. Маҳмудов мақолиси менга маъқул бўлди. Аммо масалани ҳеч қачон рецензиялар эмас, оқибат ватанга — бадий асарнинг ўзи ҳал

қайд этмаслик инсофсизлик бўларди. Бу фикрни сизлар тўғри тупунарсиз деган умид билан хурматли Ойбек домланинг «Қўтлуг қон» романи фильм тўғрисида қўйлаб ўқувчи ва томошабинлардан олган хатларидан бирига қайтарган биргина жавобларини келтирмаман. Хат Фаргона пединститут талабаларидан бирига жавоб тарзда ёзилган. Хатнинг асл нусхасини Навоий музейига (шаҳсан домла Хамид Улайман қўлларига) топширганман, фотонусхаси ўзимда. Мана, хатнинг ўзи:

«23.11.1968 Тошкент Ҳурматли иним Носир!»

«Қўтлуг қон» кинокартиниси ҳақида гап бўлар экан, қандайм сирқарат кетди. Гулдор ўрнига Увсиннинг захарлангани, йўлнинг тирик қолиши — романининг остин-устин ағдарилгани тиривча кинорежиссёр Латиф Файзийнинг қилишидир. Мен инанг дафъа норозилик билдиришмай; фикрларимга рўй қўйилган, раъйинга қарар, деб ўйлаётган, афсуски, у маҳмадан асло қўлоқ солмаган, ўзбончилик қилган. Бунинг картина чиққандан сўнг билиб қолдим. Ёлғиз мен эмас, Сиз эмас, ҳамма бу ишдан нороз.

«Уртоқларингизга шуларини айтиб кўярсиз. Барчага маърифат йўлида муваффақият истаб, салом билан: Ойбек».

Мана, кино оламидаги ҳақиқий аҳволлардан бири кўриниб. Агар А. Қодирий тирик бўлганда «Ҳатманнинг» фильм тўғрисида нималарни ёзарди, бунинг ўйлаётганларини борми ўзи!

Мен бу мактубни кейинги фильм «Меҳробдан чаён» фильмни устига олиб бориладиган ишда ҳисобга олинар, деган маънода билан ёздим. Ҳали ҳам бу иш катта ижодий кучларни бириштирган ҳолда амалга оширилиши тарафдориман. Асар тақдирини бир-икки киши ҳал қилиши ижобий натижа бермас керак, деган фикрданман. Асар муҳожамаси ҳам кенгроқ доирада, мутахассисларни жалб этган ҳолда қилинишини истар эдим. Бу хатни ҳудудет аъзоларига ўқиб беришингизни сўрайман.

Ҳурмат билан Аҳмад Алиев, ТошДУ доценти. 10.V.1969».

Менинг ушбу гаплардан мақсадим шунки, Амир Темур ҳақидаги фильм кенг миқёсда муҳокама қилинса, Темур ролин Мажидиддин, Амир Ҳондор ва бир қатор шу тилдаги ролларни қотириб ўйнаб келатган хурматли актёримиз Тўйчи Орипов бемалол эплайди, деб ўйлайман. Еки жумҳуриятимизнинг барча вилоятларидаги, Тошкентдаги театрлардан муносиб артист топиш лозим. Бу ролин ўзбек артисти ўйнаши шарт! Ушбу мулоҳазалар ҳақида мутахассислар, ёзувчилар ҳамда киночиларнинг ҳам фикрларини билишини истардим.

Аҳмад АЛИЕВ

Тошкент вилоятида «Қўтлуг қон» фильми тўғрисида киночиларнинг сўхбатлари.

ТҲЙ ХАЛҚИМИЗНИНГ ҲУДА ҚАДИМИЙ УРФ-ОДАТЛАРИНИ, ўзига хос анъаналарини муҳасаса этиб келатган бебаҳо миллий мерос ҳисобланади. Ҳамроев азалдан доғруғи етти маҳаллага етадиган тўйлар қилишини яхши кўради. Тўй баҳонасида олиб-югуриб топганини, йиллаб йиғганини эл олдиға қўяди. Баъзан қарға ботиб бўлса ҳам тўйни данғиллама қилиб ўтказди. Лекин тўйларимиз замонар алмашуви жараёнда давр талабаларига мослашиб, миллий кифасини йўқотиб бораётгани сир эмас. Шу баҳонада тўйларимизда азалдан ота-боболаримиз, эна-момоларимиз қўйлаб келган диққат ашулар айтишувларнинг кўп вилоятлар, районларда учутирлаётганлиги жиддий ташвиш тудирмоқда. Бу «қизил», «қомсомолча» тўйларининг шиддат билан бир томонла марта тарғиб этилиб, зўрма зўракилик билан ҳаётга табиқ қилинганлиги оқибати дидир. Ҳатто миллий тўйларни асл ҳолига сақлаб қолдишда қатъий меъёр сақланмаганлиги урф-одадлар ва анъаналарини чалқаштириб юборди. Бу эса тўй маросимларимизнинг миллий ҳамада янавий жиҳатдан қашшоқлашувиға олиб келди.

Жумҳуриятимизда биринчи марта Ҳазинастон ССЖ Маданият вазири, Ҳазинастон ССЖ телевидение ва радиотелевизион Давлат қўмитаси, халқ ижодийти Жумҳурият маданият ва илмий-услубият маркази ҳамкорлигида ўтказилган «Тўй маросимлари қўшиқлари ва айтишувлари» қўрик-конкурс юрғунда айтилган ташвишли ҳолатларнинг олдин олинди дастлабки қадам бўлди. Конкурс 23-25 апрель кўнлари «Баҳор» концерт залыда ўтказилди. Голдлар иштирокидаги то-

сурнай садолари остида парда секин очилиб, келинин ясантираётган қизлар кўринад. Келин: «Кетмайман! Керак эмас!» деб ноз қилади. Дугоналари эса илтисом қилиб уни ўраб олишди. Келин бўлса қовуши пойладин, рўмолин турли томонларга отади. Қизлар янқокан ижрони билан терди айтиб, ноз қилишга қарамай, келинин ясантирашди.

Девор ичюда ўзим-о, Ялло-ялло қизгина, Ёнади икки кўзим-о, Жамалаги тилло қизгина... Болаларнинг «Кўв келай!» деган хабаридан сўнг қизлар «Ёр-ёр»ни бошлайдилар.

Осимондаги юлдузини Сакна денлар, ёр-ёр, Сакна қизнинг сардори Келин денлар, ёр-ёр... Кўв йўлга ёзилган поендоздан ўтга, жўралари поендоз талашиб, уни йиртиб бўлиб оладилар. Сўнг кучини синаш учун кўвға ўтин ёрларидилар. Кейин икки ўқитгани кўвни олиб кетадилар. Кўвжўралар ва қизлар ўртасида айтишув бошлади. Келинин олиб кетишганда икки аёл чошпаб билан уларнинг йўлини тўсди. Атаганларини олғач, йўлни бўшатадилар. «Келин саром» маросими тугаши билан кўв икки марта танга сочиб, келинин стақлаб уйга кириб кетди. Иккинчи қизлар ўртасидаги беллашув узоқ давом этиди.

Шунингдек, Андижон вилоятининг Янлоққудуқ району, Самарқанд вилоятининг Пастдаргон району, Наманган вилояти, Сурхондарё вилоятининг Лени йўли району, Тошкент вилоятининг Векобод, Оққўрғон районлари (ҳамкорлигида тайёрланган) Қорақалпоғистон жумҳурияти, Нукус району «Соғинди» ансамбли иштирокчилари кўрсатган тўй томошалари қўй-қўшиқлари ҳам халқимизнинг миллий урф-одадларини, анъаналарини ўрғунлигини исботлади. Уларнинг ҳар бири қўрик-конкурсга катта меҳр-муҳаббат билан жиддий тайёргарлик қўрганликлари сезилиб турди. Ҳуллас, ҳар бир тўйни яхлит театр томошасига қиёслаш, миллий тўй билан сўғорилган ажойиб дoston ёзиш мумкин.

Биринчи ўрин Бухоро ва Қашқадарё вилоятларига берилди. Иккинчи ўринга Қорақалпоғистон жумҳурияти, Фаргона ва

Биринчи ўрин Бухоро ва Қашқадарё вилоятларига берилди. Иккинчи ўринга Қорақалпоғистон жумҳурияти, Фаргона ва

ОПЕРАМИЗ ЖОНКУЯРИ

Муҳтор Ашрафий номидаги Тошкент Давлат консерваториясининг опера тайёрлов кафедраси профессори, Ҳазинастон жумҳурияти ва Қорақалпоғистон жумҳурияти халқ артисти, таниқли режиссёр Мансур Саъдуллаев кўтлуг 60 ёшни қаршилади. М. Саъдуллаев Бухоро вилоятининг Когон шаҳрида ўқитувчи оиласида таваллуд топди. Бу оила аъзолари миллий музыка санъати шинавалдалари бўлиб, унинг нозик томонларини тушунардилар. Отаси Муҳаммадхон Саъдуллаев ўзбек халқ чолғу асбобларидан рубоб, дутор, қўшнай ва гижжақда ўзбек халқ куйларини, мақомларини ижро этар эдилар. Оиладаги, айниқса, отадаги музыка санъатига меҳр-муҳаббат фарзандининг музыкага бўлган қизиқишига ижобий таъсир кўрсатди. М. Саъдуллаев учун оила санъат йўлини белгилаб берувчи дастлабки мактаб бўлди. Лекин ёшлик тўққизлари уни турли соҳалар эшити сари етаклади. У дастлаб киномуҳандислик курсини ва тиббиёт билим юр்தларини тугатиб, шу соҳаларда хизмат қилди.

1953 йили Тошкент Давлат консерваториясига кирди. Бу оила аъзолари миллий музыка санъати шинавалдалари бўлиб, унинг нозик томонларини тушунардилар. Отаси Муҳаммадхон Саъдуллаев ўзбек халқ чолғу асбобларидан рубоб, дутор, қўшнай ва гижжақда ўзбек халқ куйларини, мақомларини ижро этар эдилар. Оиладаги, айниқса, отадаги музыка санъатига меҳр-муҳаббат фарзандининг музыкага бўлган қизиқишига ижобий таъсир кўрсатди. М. Саъдуллаев учун оила санъат йўлини белгилаб берувчи дастлабки мактаб бўлди. Лекин ёшлик тўққизлари уни турли соҳалар эшити сари етаклади. У дастлаб киномуҳандислик курсини ва тиббиёт билим юр்தларини тугатиб, шу соҳаларда хизмат қилди.

Лекин санъатга иштиқ, меҳр-муҳаббат унга тинчлик бермади. Шунинг учун ҳам у тиббиёт билим юр்தда таҳсил қўриш билан бир вақтда, Бухоро шаҳридаги музыка ўрта билим юр்தда музыка сирларини эгаллади.

1953 йили Тошкент Давлат консерваториясига кирди. Бу оила аъзолари миллий музыка санъати шинавалдалари бўлиб, унинг нозик томонларини тушунардилар. Отаси Муҳаммадхон Саъдуллаев ўзбек халқ чолғу асбобларидан рубоб, дутор, қўшнай ва гижжақда ўзбек халқ куйларини, мақомларини ижро этар эдилар. Оиладаги, айниқса, отадаги музыка санъатига меҳр-муҳаббат фарзандининг музыкага бўлган қизиқишига ижобий таъсир кўрсатди. М. Саъдуллаев учун оила санъат йўлини белгилаб берувчи дастлабки мактаб бўлди. Лекин ёшлик тўққизлари уни турли соҳалар эшити сари етаклади. У дастлаб киномуҳандислик курсини ва тиббиёт билим юр்தларини тугатиб, шу соҳаларда хизмат қилди.

ЎЗ-ЎЗИНИ АНГЛАШ

Маълумки, Қўзон қадимдан жумҳуриятимизнинг маданият ва халқ хунармандчилигини маркази бўлиб келган. Ҳўш, бутун кунда аҳвол қандай? Шаҳар ўлкашунослик музейи санъат бўлими мудири Халима РАФИҚОВА билан сўхбатимиз шу хусусда бўлди.

— Халима опа, бутун халқ анъаналари қай тарзда давом эттириляпти?

— Шубҳасиз, Қўзон Ҳатманнинг қадимий шаҳарларидан. Бу ерда ҳозиргача бошқа вилоятларга қараганда, халқ анъаналари, хунармандчиликлар сақланиб қолган. Айниқса, қишлоқларда санъатга, ота-она хунарларга қизиқадиган болалар жуда кўп, лекин уларга йўл-йўри кўрсатадиган, ҳомийлик қиладиган одамлар нам.

Қўзонликлар анча билимдон, маънавий олами бой, меҳнатсевар. Халқ санъатшунослар, кўпроқ халқ ичюда бўлишимиз, уларнинг дунёсини ўрганганимиз керак. Турмушимизда ҳар хил ўзгаришлар содир бўляпти. Лекин айрим камчиликларнинг рўй бераётгани кишини ташвишга солади. Масалан, ҳар бир вилоятда бўлган каби бизда ҳам ҳаваскор нақшчи, ганҷкор, расом ва бошқа бир қанча санъат, халқ хунармандчилиги соҳасидаги ёш истеъдодлар бор. Аммо улар билан жиддий ишлашни билмаймиз. Уларнинг ишига ҳақ давлат томонидан яхши ҳақ ҳам берилмайди. Қишлоққон қишлоғи, ишга киришда ҳеч қандай қўмак йўқ. Натижада, улар мў-

ердагидек маблаг масаласи, Очининг айтиш керак, бизда, Ҳатманнинг маданият ва халқ хунармандчилигини маркази бўлиб келган. Ҳўш, бутун кунда аҳвол қандай? Шаҳар ўлкашунослик музейи санъат бўлими мудири Халима РАФИҚОВА билан сўхбатимиз шу хусусда бўлди.

— Шундай истеъдодларнинг ишларини муейда намойиш қилиш мумкин эмасми?

— Албатта, мумкин. Бу жуда ҳам қўнғилдагидек бўларди. Аммо бизда шарт йўқ. Биринчидан, кўргазмалар ташкил қилиш учун майдонимиз кичкина. Иккинчидан, замонавий асбоб-ускуналар етишмайди. Учундан эса биноти қайта таъмирлаш лозим. Шу ўринда бир нарсани айтиб ўтиш керак. Бизнинг ўлкашунослик музейини Қўзон хон хоний Худоберқоннинг саройида жойлашган (янадада туришимизни ҳам қўнғиллик билмас керак). Бу ерда Совет Иттифоқининг барча жумҳуриятлари ва чет эллардан сайёҳлар келиб туришди.

Ишлаш муҳитимиз эса... бир нави.

— Сиз фаолият кўрсатган музей неча бўлимдан иборат?

— Улкашунослик музейи тарих, табиат, санъат, эҳскурия, совет жамияти тарихи бўлимлари ташкил этилди. Бизда бадий кўргазмалар жуда кам ташкил қилинади. Бунга сабаб: ҳар

— Ҳозир сизга бир ачирнари воқеани айтиб беришимиз керак, 1984 йилдан эса совет даврига бўлган тарих бўлимининг ёпиқ қўйилган. Халимча тилканимиз келатди. Ваҳоланки, биз ҳаммамиз совет жамиятининг ўз қўнғиллик билан кўнғиллик бўлишимиз керак. Биз уларга ота-боболаримизнинг ишларини фахр билан кўрсатишимиз лозим.

— Музейда олиб бориладиган ишлар қўлама сизни қониқтирадими?

— Нима десам экан? Мен ўз ишмин севаман. Аммо дангал айтсам, қониқтирмайди. Албатта, музей илмий ходимлари бир қанча ишларни амалга оширомоқдалар. Жумладан, қишлоқларга бориб, янги-янги экспонатлар йиғилди, илмий-тадқиқот ишлари олиб борилади, ташкилотларда кўчма кўргазмалар ташкил этилади, жойларга бориб, санъат, маданият ва инсон маънавияти ҳақида маърузалар уюштирилади.

Қўзон шаҳар ўлкашунослик музейининг иккинчи филиали бор. Булар — Муқимий ва Ҳамзанин уй-музейлари. Уларда ҳам доимо учрашувлар, шеш-ривият кечалари ўтказилади. Ҳуллас, бор имкониятлардан тўла фойдаланишга ҳаракат қилишимиз.

— Сўхбатингиз учун ташаккур!

Сўхбатни Мირзавахид МАМАЖОНОВ олиб борди

СЎЗНИНГ КУЧИ НИМАДА?

Боши биринчи бетда

япти. Ҳамон юқоридан биров бир нима дермикан деб қараб турибди. У ёқдан эса майда-чуйда гап-сўзлардан ташқари, йирик-роқ бир гап чиқмапти. Комсомол эса ўзи ибрат кўрсатиб, халқ тилига тушадиган дўшарли бир ҳаракатни бошлай олмапти. Бошласа ҳам охирига етказишга қурби етмапти. Негаки, энди уни қўллаб-қувватлайдиган «коғазнинг илгаригидай кучи йўқ».

сандчилик бўлмаган. Уша кувончи дамлар хануз эсимда. Перов район фирка қўмитаси бюроси мажлисида менга шундай савол беришганди: — Узебекистон жумҳурияти бу йил давлатга қанча пахта беради? Уша вақтда бу саволга шунчаки бир оддий воқеа деб қараганман. Лекин ҳозир ўйлаб кўрсам, халқимизни қандай бўлмасин ишлатиб, кўпроқ ҳосил етиштиришга сафарбар этиш пухта ўйланган иш экан. Бўлмас пойтахт фирка ташкилотига қанча пахта етиштиришига нима алоқаси бор? Мен агроном бўлмасам. Ҳа, пахта кўпчилиги учун ҳаёт-маъ覃 жонини қўйган. Халқимизни жар ёқасига келтирган, она Ермизини атайлаб вақрон қилганлар энди ҳақмага маълум.

қуриш улар учун кенг имкониятлар яратиб берди. Иқоиди-га илҳом бағишладди. Халқнинг ишончини оқлай олмайдиган, унинг қувончига қувонч қўшиб, дардига шери бўла олмайдиган рўзнама энди ҳеч қандай керак эмас. Бизнинг рўзнама «бирликчи» ҳам эмас, «эриқчи» ҳам эмас. У чини маънодаги ҳақиқат жер-чиси. Рўзнама журналистларга халқимизга содиқ бўлиш учун интиломда, ҳақиқат учун курашмоқда, ҳали ҳам эскиликке муқаддас кетган кучларга аёвсиз зарба бермоқда. Эндилкида дедил ҳаракат қилган, халқнинг эбини олган рўзнама ютади. Бу фақат ошкоралик талабигагина эмас, балки бозор иқтисоди талаби ҳамдир. Бу ўринда яна бир воқеани эслаш жоиздир. Уткир қалам соибқ бўлим мудири Сифар Остонов жумҳуриятимизда хукуқ-тартибот масалаларининг ноҳор аҳолида эканлиги ҳақида бир мақола тайёрлаганди. Унда биз «ўзбеклар ишидан халқимизга қарши пиқноний иш олиб бораётган Гўлян ва Иванов бошлиқ СССР Прокуратурасининг бир гуруҳ тегириктари ва уларнинг жумҳуриятлардаги ҳомийлари Анисhev, Гайденко ва Дилоновларнинг қабих ишларини ошқорлаш билан фаш қилганлиги. Уша вақтда бу мақола интиломда бўлишга мақола аниқ шовшувга себаб бўлди. Тахририятда нотинчлик, юқорида нотинчлик. Пиқноний «жангалар» муаллиф аниқ вақт хавфсизлаб юрди. Кўпчилик Оқибатда қўллаб-қувватлади. Эски битта рўзнама тўғри ҳаракат қилганлиги тан олинди. Мақолада тилга олинган масулу раҳбар ҳодимлар ўз вазифаларидан четлаштирилди.

ДУНАЙ ТОМОШАЛАРИ

3 майдан 31 майгача пойтахтимизда Николаев шаҳар Украин давлат драма ва мусиқали комедия театри коллективининг гастроллари бўлиб ўтади. Шу муносабат билан театр бош режиссери Олег ИГНАТЬЕВ мухбиримизга қуйидагиларни гашириб берди:

— Театримиз ташкил этилганига энди ўттиз йилдан ошди. Дастлабки йилларда лирик-романтик руҳдаги «Севаман, севаман...», «Владимир тепалига», «Табардан келган қиз», «Севги ва нафрат», «Мовий Дунай узра» каби спектакллар саҳнага қўйилди. 60—70-йилларда қаҳрамонлик мавзусида қатор асарлар саҳналаштирилди. Театримиз чет эл драматургиясига ҳам мурожаат этиб, Лопе де Веганинг «Айёр маҳбуоа», Б. Нушчи-нинг «Одий одам», М. Эмменинг «Бегонанинг хотини», Г. Фигейредунинг «Дон Жуан» асарларини мухлисларга тақдим этди. Шунингдек, украин классикаси ҳам репертуаримиздан муносоаб ўрин эгаллаган. И. Котляревскийнинг «Наталка Полтавка», Н. Гоголнинг «Сорочинск ярмаркаси» ва «Вий», М. Старицкийнинг «Май кечаси» ва бошқаларни кўрсатишимиз мумкин. Бизнинг саҳнада аюйиб санъат усталари — Украин ССН халқ артистлари Р. Гаврилко, Д. Боршчов, жумҳуриятда хизмат кўрсатган артистлар Л. Гадзевич, Л. Демьяненко, В. Канаан, Э. П. Мороз ва бошқалар ижод қилганлар. В. Мальцев, В. Фокин, Э. Грибков ва каби актёрлар театр ташкил этилганидан буён фаоллик кўрсатмоқдалар. Жумҳуриятда хизмат кўрсатган артистлар Г. Черемухин, О. Куванцова, В. Бурдик, А. Кравченко, артистлар В. Нестеров, А. Багнок, Л. Нестерова, Л. Иванова, Н. Игнатъева, Л. Штатская.

З. Кравченко, В. Кузнецов ва бошқалар томошабинлар эътирофига сазовор бўлганлар. Шунингдек, бир неча ёшларимиз ҳам фаоллик кўрсатмоқдалар. Тошкентда илк бор иқодий сафарда бўлишимиз. Биз шаҳаринизга 6 та спектакль ва 2 та болалар учун эртанг-септакль олиб келганмиз. «Севги ҳаминша топишмоқ» концерт-спектаклида «Кўрша-палак», «Кувноқ бева», «Сильва», «Кувлар» ва бошқа машҳур классик оперетталардан парчалар жамланган. «Аёллар қузғолони» (Е. Птичин мусикаси) спектакли М. Шолоховнинг «Дон ҳикоялари» асари мотивлари асосида қўйилган. «Май кечаси» (Н. Лисенко ва М. Васильев мусикаси) спектакли Н. Гоголнинг шу номдаги повести қаҳрамонлари образини кўз олдидан кўришга қайта жонланган. «Унаштирилган» (директор муаллифлари В. Бегма ва М. Ткач, Н. Полад мусикаси), «Французча никоҳ» (муаллиф Д. Лямурье) («Облавий уик-энд» (Ж. Пуаре асари) каби спектакллар ҳам томошабинларнинг бағрақ қолдирмайди, деб ўйлаيمиз. Кичикитойлар учун мусиқали спектакллар олиб келганмиз. Томошабинларимиз асосан Тошкент Давлат оперетта театри, шунингдек, баъзи спектаклларимиз Горький номидаги давлат академик рус драма театри биноларида ўтади. Тошкентдан сўнгра 15 кун давомида Учқудуқ, Зарафшон, Навоий шаҳарларида бўламиз.

ҲАР СЎЗНИ ДУРДАЙ ТЕРИБ

5 май — матбуот куни. Бу кун ҳам юртимиздаги барча байрамлар қатори кенг нишонлаб келинмоқда. Почта кутубхоналари турли нашрлардан қўзғалдиришга эҳтиёт қилинган. Сўнгги вақтларда матбуот ишининг аниқ ривожланиб бораётганлигини гувоҳи бўласиз. Халқимизнинг дилдаги ўйларини, оруз-умидларини рўзга чиқаришда бевосита матбуотнинг ўрни бекиёсдир. Лекин биз бир нарсани унутмаслигимиз лозим. Ана шу матбуотдаги мақолалар, хабарлар, йирик-йирик асарлар халқимиз қўлга ўқишни қилиб бериш нафақат муҳарририят, балки

нашриётлардаги ишчи-хизматчиларнинг ҳам фидойи хизматлари га боғлиқ. Бу ўринда қирғинада ўзининг 70 йилини қаршилаган ўзебекистон КП МК нашриёти ва унинг Меҳнат Қизил Байроқ нишонли бошқаровини алоҳида таъкидлаб ўтиш лозим. Бу нашриётда, басомаҳона ўз касбини дилдан севган, юксак малакали ишчи-хизматчилар меҳнат қилишган. Ана шундай кишилардан бири Қодир ака Қодировдир. Қодир ака ҳафталигимиз халқ «Маданият» лойи билан чоп этилган дайларда ҳам ҳар ҳарфта маълум юк-лаб, ҳар сўзни дурдай те-

риш санъатини эгаллаб олган эди. Утган давр ичиде Қодир ака қўллаб ёшларга мураббийлик ҳам қилди. Уларни меҳнатга, одога, талабчанликка ўргатди. Устоз ва шогирд аънасанинг давом эттириб, қўллаб шогирдлар тайёрлади. Маҳмуд Сулаймонов, Олим Бўриев, Собир Ғуломов... Бу ёшлар ўзларини Қодир аканинг издошлари деб биладилар. СУРАТДА: Қодир ака Қодиров шогирди Мирзохид Мирзааҳмедов билан ҳафталигимиз набатдаги нашрини тайёрлаш тарафдориди. С. МАХКАМОВ суратга олган.

ҲАМКОРЛИК ИСТИҚБОЛЛАРИ

Мана, 34 йилдирки, ҳар баҳор апрель ойининг сўнги йкшанбасини умумжаҳон биродарлашган шаҳарлар кўни сифатида нишонлаш аънамага айланиб қолган. Зеро, 1957 йил дунё миқёсида яна бир хайрли ишга қўл урналганди — Франциянинг Экс-ле-Бан шаҳарчасида биродарлашган шаҳарлар федерацияси тўзилган эди. Федерация ўз олдига шаҳарлар ривожига, улар аҳолиси турмуши шариоитини яхшилаш борасидаги муаммоларини ҳал этишга ҳисса қўлишни мақсад қилиб қўйган эди. Утган давр мобайнида федерация халқлараро ҳамкорлик ва аустлик мустақамловчилик, иқтисодий ва маданий алоқаларни қарор топтурувчи нуфузли ташкилотлардан бирига айланди.

Совет Иттифоқи федерация ишларида фаол иштирок этиб келмоқда. Ҳозир Иттифоқимизнинг 150 шаҳари жаҳоннинг 70 мамлакатидеги 400 га яқин шаҳар билан алоқа боғланган. Бу сафда ўзебекистон шаҳарлари ҳам бор. Жумладан, жумҳуриятимиз пойтахти Тошкент федерациянинг тўнчи аъзоларидан ҳисобланади. У Федерацияга 1961 йилда қўшилган эди, шу кунга қадар Осйб, Африка, Европа ва Америкадаги 8 шаҳар билан алоқа ўрнатди. Улар билан ҳамкорликда амалга оширган ишлари эвазига «Тинчлик элиси» деган фахрий номга эга бўлди. Бу ном шаҳаримизга БМТ Бош қотиби Перес де Куэльяр томонидан берилган.

Биродарлашган шаҳарлар билан ҳамкорликни такомиллаштириш борасида Тошкент шаҳар кенгаши фаоллик кўрсатмоқда. Биргина ўтган йил кенгаш ва унинг қўмиталари томонидан АҚШ, Япония, Туркия, Бельгия, Хитой, Хиндистон, Ирландия каби 14 мамлакатдан келган 36 делегация қабул қилинди. Урашувларнинг барчаси ишчанлик руҳида ўтди. Чунки, профессор Ж. Мейнард бошчилигидаги сизиллик шифокорлар билан мулоқотлар натижасида Тошкентда юқумли сарийк касалининг «Б» турига қарши вакцина ишлаш чикаридан линия қуришга аҳд қилинди. Ногиронларнинг «Матонат» футбол команди си ташкилотчиси Брэдфорд Бодли билан бўлган сўхбатлар самараси сифатида шахримиздаги «Хамдўстлик» иқтимоий ташаббуслар марказида афликни ногиронлар учун мўлжалланган иқтисодий қўлтиқибларнинг биринчи партияси ишлаб чиқарилди. Шунингдек, Тошкентда ногиронлардан иборат футбол командалари жаҳон чемпионати-ни ўтказиш юзасидан келишиб олинди. Яқинда эса сизиллик тиш докторлардан бир гуруҳи шахримиздаги 4-тиш касалиларни поликлиникаси ва 1-Тошкент тиббиёт институтида бўлиб, таъриба алмашдилар. Бундай мисолларни қўллаб келтириш мумкин.

Тошкент вакилларининг биродарлашган шаҳарларда бўлишлари ҳам басмаор кетмаётди. «Яқин икит ўйинларини чоғида Сизлга ўтказилган соғдта биродарлашган шаҳарлар, шу билан бирга, Вашингтон ва Ўзебекистон ўртасидаги дўстона алоқаларини янада кенгайтириш имкониятлари мавжудлигини кўрсатди. Шу аснода «Яқин икит ўйинларига бағишлаб «Тошкент — Сизлга: биродарлашган шаҳарлар» фотоальбому чоп этилди. Тошкентликларнинг, айниқса, ўтган йил декабрида «Шарқ — Ғарб»

Тижорат кунлари муносабати билан Кортрейкка боришлари ва шаҳарнинг 800 йиллик тўйи тантаналарида қатнашишлари мумкин аҳамиятга эга бўлди. Ўзебекистон ишбилармон доираларининг 20 дан ортик вакиллари ҳам қўшилган бу расмий делегацияга жумҳуриятимиз вице-президенти Ш. Мирсаидов бошчилик қилди. Урашувда СССР, АҚШ ва Бельгиянинг Тошкент, Гринвиль, Кортрейк шаҳарлари ўртасида уч томонлама шартнома имзоланди. Узаро алоқалар мустақамланганлигининг рамизи сифатида кейинчалик жумҳуриятимизда «Ўзебекистон — Бельгия» жамаити тасвис этилди. Мароқанда ўтказилган «Тошкент кунлари» эса араб мамлакатлари билан иқтисодий ва маданий ҳамкорликни ривожлантириш ҳам фойдадан ҳоли бўлмаслигини исботлади.

Утган жума кўни пойтахтимиздаги «Сизлга» Богдда Тошкент биродарлашган шаҳарлар сафига қўшилганининг 30 йиллигига бағишланган жамоатчилик йиғилиши бўлиб ўтди. Унда «Ўзебекистон» бирлашмаси бош директори, халқ депутатлари Тошкент шаҳар кенгаши доимий комиссиясининг раиси А. Хўжаев, шаҳар иқроқўми раисининг биринчи ўринбосари К. Расулов, Тошкент Давлат доруфлурунунда аспирантлик қилаётган сизиллик А. Фанистон ва чет эллик меҳмонлар сўзга чиқиб, узаро ҳамкорлик самаралари ва истиқболлари ҳақида гапирдилар. Сўнгра шаҳар кенгашининг биродарлашган шаҳарлар уюмжаҳон федерациясининг барча аъзоларига табриқ ўқиб эшиттирилди. Фрунзе тумани 2-маданият уйининг «Ўмид» ансамбли хонандалари Шамсиддин Қодиров, Абдуваҳоб Одилов, Бахтиёр Абдурахмонов ижро этган куй-қўшиқлар, 116-60ча тарбияланувчиларнинг рақслари тантанга фаиз киритди.

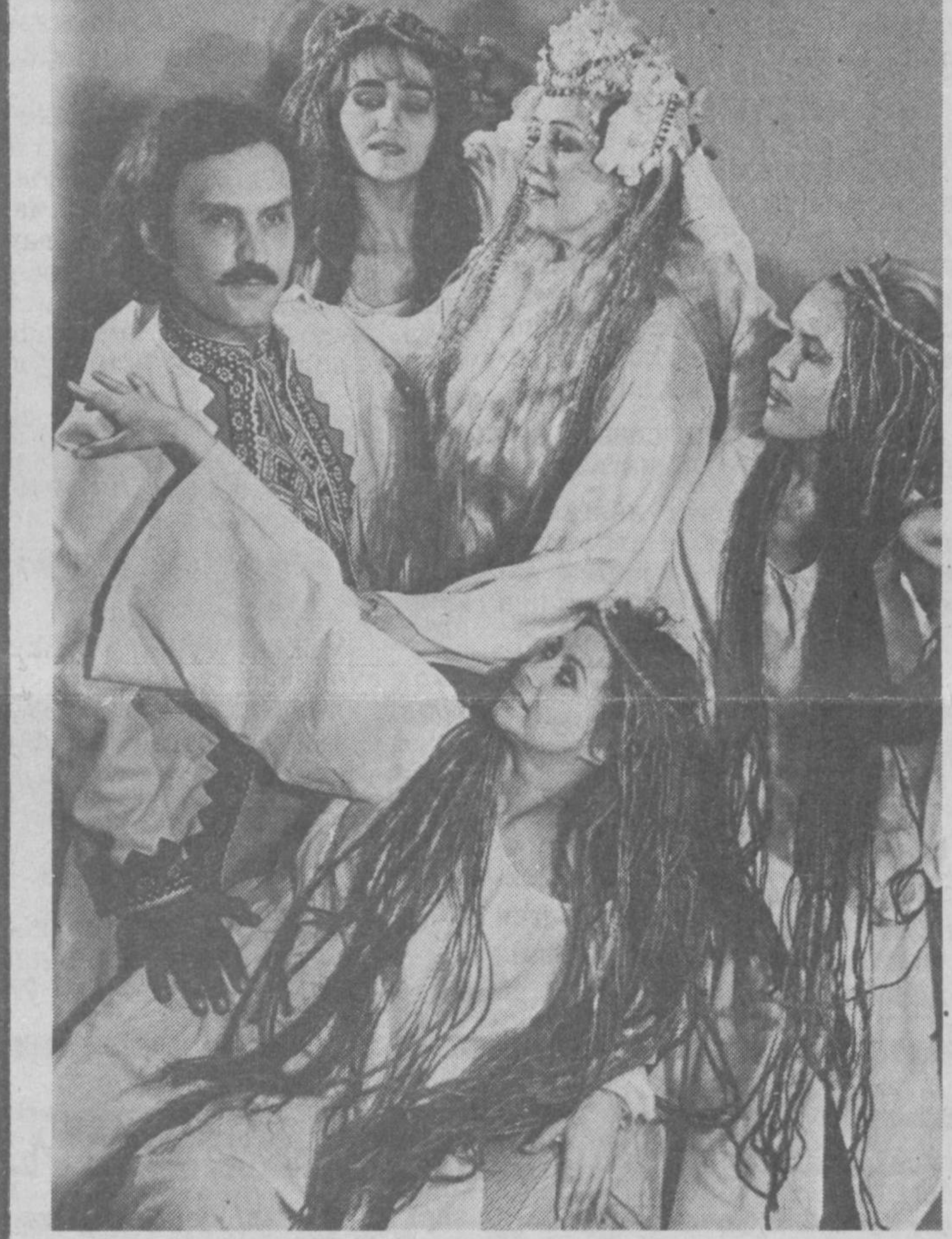
Абдунаби ҲАЙДАРОВ

«БҮЛОҚ» САҲИФАЛАРИДА

Шарқий Туркистонда ўн икки йилдан буён ҳар фаслда бир марта нашр қилинадиган ўйғур классик адабиёти ва халқ оғзаки ижодини тарғиб қилувчи «Бүлоқ» журналий жаҳоннинг турли мамлакатларида ўз муштарийларига эга.

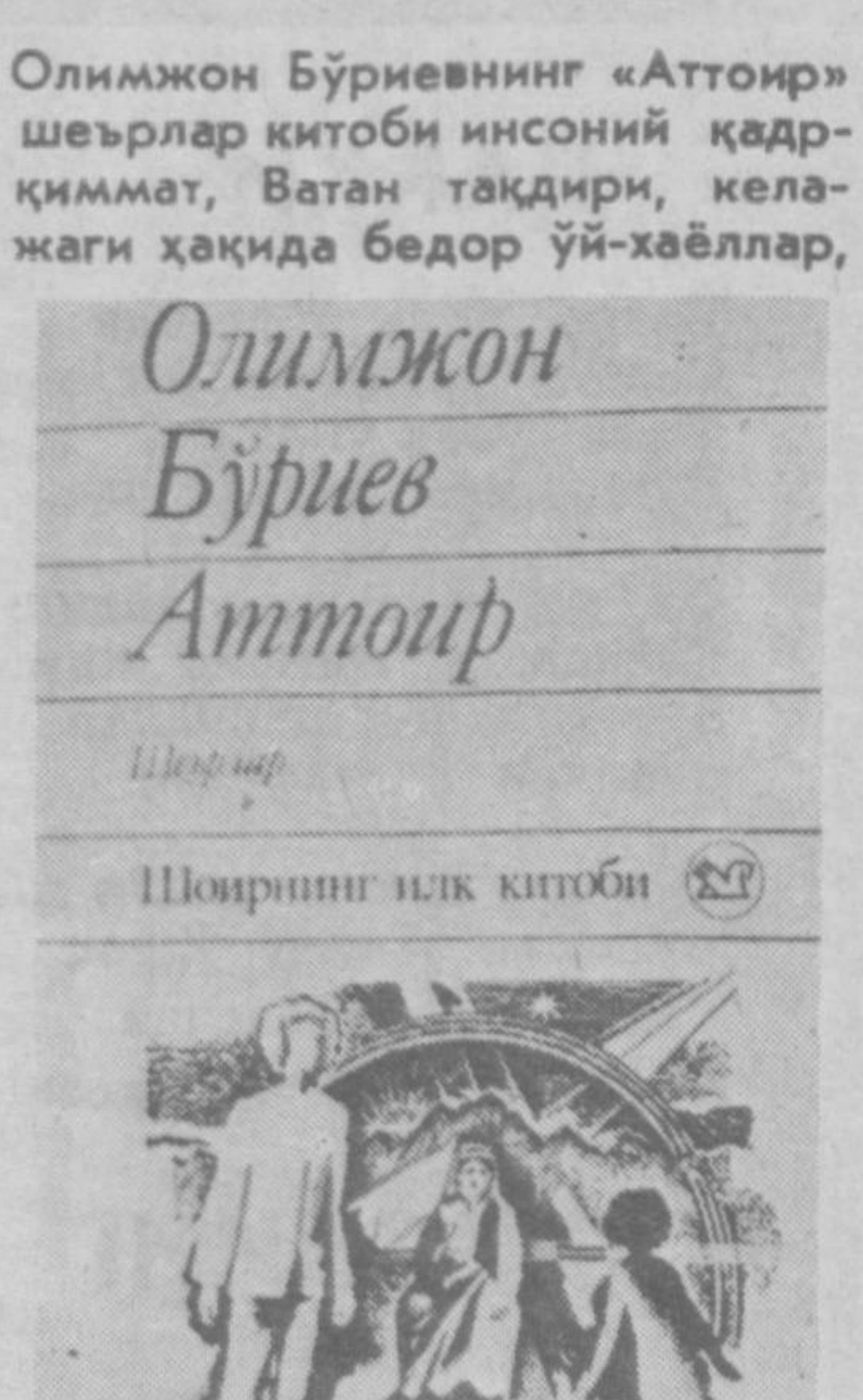
нинг асарларига таяниб худқий адаб бобиде фикр юритади. Мақолаи, танқидчи Мухаммад Пулат уйғурчалаштирган. Муқовада атоқли ўйғур расоми Ғози Аҳмаднинг «Ўлоқ» номли расим, орқа муқовада эса расом Пантоҳнинг «Абдурахмон Жомий» портрети босилган. Бу сурат Тошкентда нашр қилинган «Юсуф ва Зулайҳа» номли китобчадан олинди, деб алоҳида қайд қилинган. Шу достоннинг Хўтандан топилган янги қўлёзмасининг суратлари ҳам журнал муқоваларида ўз аксини топган.

«Май оқшоми» спектаклидан кўриниш.

«ОВЛОҚ АДИРЛАР БАҒРИДА»

Кейинги йилларда адабиётимизга қўллаб иқтидорли ёшлар кириб келди. Шулардан бирини ёш аёвучи Собир Унар. Унинг ҳикоялари қишлоқ турмуши, дашту далада меҳнат қилиб, ўз ташвиш, дарду аламлари билан ашаётган бағри кенг, соддадил одамлар ҳақида. «Ёш гвардия» нашриёти чоп этган «Овлоқ адирлар бағрида» ҳикоялар тўплами ёш аёвучининг иккинчи китоби. Тўпламдан муаллифнинг «Кора чол», «Жинкучадаги муштарлар», «Қиш кунларидан бирини» деб номланган, ўқувчиларга ҳафтаномаи ва ойномалардан таниш ҳикоялар ўрин олган.

Хамроқул Асқар ТОННИНГ БЕДОР КЎЗЛАРИ

Олимжон Бўриевнинг «Аттоир» шеърлар китоби инсоний қадр-қиммат, Ватан тақдир, келажик ҳақида бедор ўй-хаёллар, чучур ватанпарварлик ҳис-туғилари билан сургорилган. «Қадимий турк элатларидан Бир сўз қолди бу ерда—Туман. Энасийдан шимолга қадар Асослар сўйлаган Ватан. Олимжон Бўриевнинг «Аттоир» шеърлар тўплами ўн минг нусхада чоп этилган. Муҳаррир М. Юсуф. Рассом Ю. Габуляев.

НАҲРРУДА УЧАШУВ

Самарқанд вилояти, Пайариқ районидеги Киров номидаги давлат хўжалигининг тоғ қишлоғи — Наҳрруда жойлашган 64-ўрта мактабда бир гуруҳ адиблар билан учрашув, мулоқот бўлиб ўтди. Учрашувда жумҳурият халқ депутати, Олий Кенгаши Ошқоралик комиссиясининг раиси, Ўзебекистон халқ шoirи Э. Воҳидов, «Шарқ юлдузи» ойномасининг муҳаррири, Ўзебекистон халқ аёвучис Уткир Хошимов, «Ўзебекистон адабиёти ва санъати» ҳафтаномаси муҳаррири ўринбосари, Ҳамаза муқофоти совриндори Иброҳим Рафуров, публицист аёвучи, Ойбек муқофоти совриндори Дадаҳон Нурий, «Халқ сўзи» рўзнамаси адабиёт ва санъат, маданият бўлими муди-

ри, Чўлпон муқофоти совриндори Азим Суло, жумҳурият маданият ва адабий ҳаётидаги янгиликлар, ёзувчиларнинг ўзгаришлардаги ўрни ҳамда масъулияти, халқимиз олдига турган муаммолар ҳақида қизгин фикр юритдилар, ўз асарларидан ўқидилар. Наҳррудаги учрашувда халқ депутатлари Самарқанд вилояти иқроия қўмитаси миллий масалалар бўйича бўлим мудири Х. Худойкулов, давлат хўжалиги раҳбари М. Қўшбоев, мактаб директори — У. Аҳмедов, меҳнат фахрийси С. Сирдиева шундай ўзаро фойдали учрашувларни тез-тез ўтказиб туриш тилагини ихзор қилдилар.

Лутфулла МАМАСОЛИБЕВ

«АТТОИР»

Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти «Шоирнинг илк китоби» туркумини чоп этя бошлаганига кўп бўлгани эди. Шунга қарамай бир қатор истеъдодли шoirларнинг мажмуалари шу серияда чоп этилди. Хусусан,

«ТОННИНГ БЕДОР КЎЗЛАРИ»

Хамроқул Асқарнинг «Тоннинг бедор кўзлари» деб номланган китоби инсоний қадр-қиммат, Ватан тақдир, келажик ҳақида бедор ўй-хаёллар, чучур ватанпарварлик ҳис-туғилари билан сургорилган. «Қадимий турк элатларидан Бир сўз қолди бу ерда—Туман. Энасийдан шимолга қадар Асослар сўйлаган Ватан. Олимжон Бўриевнинг «Аттоир» шеърлар тўплами ўн минг нусхада чоп этилган. Муҳаррир М. Юсуф. Рассом Ю. Габуляев.

«МУЛОҚОТ» МУШТАРИЙЛАРИГА

«Мулоқот» жаридаси айни кунда 30 мингдан кўпроқ нусхада босилмоқда. Аммо кейинги вақтда муҳарририятга келатган қўллаб-қувватларда жамоатчилик жариди жуда ҳам нусхада нашр қилинаётганлиги ва дўқонларга сотишга чинарилмаётганлиги хусусида таъшишга ташаётди. Агарда «Мулоқот»ни ўз

АДИБНИНГ ИЖОДИЙ КЕЧАСИ

Андижон вилояти Йўлдош Оқунбобоев номидаги театрда драматург, адиб ва журналист Раҳбар Файзибоевнинг ижодий кечаси ўтказилди. Кечани Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлими-

ТУРКИСТОНДА НАВОИЙХОНЛИК

Узебекистон ва Туркменистон жумҳуриятлари Президентларининг иқтимоий-иқтисодий ва маданий алоқаларини мустақамлашга қаратилган Шартномаси ҳар иккала жумҳурият меҳнатқашлари томонидан қизгин кутиб олинди. Яқинда қардош Туркменистоннинг Тошова вилоятида навоийхонлик кунлари бўлиб ўтди. Тошова туманидаги Навоий номили жамоа хўжалигида ағзал мулкининг сўлтони»га ҳайкал оқинди. Ушбу тантанали маросимларда жумҳуриятимиздан қардош Туркменистонга Борган адабиёт ва санъат намояндалари — Ўзебекистон халқ аёвучис У. Ҳошимов, Ўзебекистон халқ артистлари Ф. Зокиров, Х. Лут-

фуллаев, жумҳуриятда хизмат кўрсатган артист О. Отажонов, Туркменистоннинг партия ва давлат арбоблари, қўллаб меҳнатқашлар иштирок этдилар. Худди шу кунларда Нурмухаммад Андалиб номидаги Тошова вилояти сози-драма театрида Уткир Хошимовнинг «Тўйлар муворак» комедиясининг туркман тилидаги премьераси бўлиб ўтди. Райимбой Собиров ва Қозоқбой Елиев таржима қилган асарни режиссёр Авазурди Гареев сахналаштирди. Спектаклдаги бош ролларни театрнинг етакчи артистлари ўйнадилар. Асқар ҲАЙДАРОВ

АМЕРИКАЛИК МЕҲМОНЛАР

Ўзебекистон Рассомлар уюшмасида қизиларди учрашув бўлиб ўтди. Таниқли рассомлар Ч. Аҳмаров, Ж. Умарбеков, Р. Шодиев, Т. Миржалилов, Д. Нўрабоев, С. Раҳмонов, Э. Абрамов, Николой Шин, Ш. Абдуллаев Америкадан ташриф буюрган бир гуруҳ рассомлар, содиолорлар, кооперативчиларни кутиб олинди. Икки кўтб иқодорларининг олиб ботган музокараси асосан иқтисод ва мусабирлик мавзусида бўлди. Меҳ-

монлардан Линда Мария, Марта Луиза, Перри, Карен Луиза Манартур, Альфред Генри Перу, Беатрис узебекистонлик маҳобатли ҳайкал шиллайдиган ҳайкалтарошлар, тасвир усталарининг иш шариоти, уй-жой ҳамда тиббий ердан муаммолари билан қизиқдилар. Меҳмонлар ўзебек рассомларининг устоналарида бўлиб, картиналарини томоша қилишди. Д. ИСМОИЛОВА

ЯНГИ АСАР МУҲОКАМАСИ

Яқинда «Баҳор» концерт залинда ўзебек совет композиторларининг ўзебек халқ чолғу оркестри учун ёзилган янги асарлари тингланди. Бу концертда Ўзебек давлат халқ чолғу оркестри иштирок этди. Унда композиторлардан Мухиддин Отаҳўжаевнинг чағг учун ёзилган уч қисмли «Концерт», Надим Нор-

хўжаевнинг рубога ва прима ансамбли учун ёзилган пьесаси ҳамда тоинистонлик бастакор Абдурахмон Тошмавовнинг «Тўёна», «Марҳа-эти» номли пьесаси, «Санъ эти» увертюраси ижро этилди. Оркестрга Фаррух Содиқов дирижёрлик қилди. Х. ИБРОҲИМОВ

Кулиш, оёв, қудирлиш қийин. Айниқса янги латифа ёки қизик ганим ўйлаб-тўқиб чиқариш мушкул. Аммо ҳаётнинг узунда бўлган шундай қизикчи ҳангомалар, қизикчи қизикчи воқеалар учрайдик, улар ростики — ҳаётнинг билан айниқса қўнғилга яқин бўлади. Мабодо бундай ҳангомалар ҳалқ ўртасида маълум ва машҳур кишилар ҳаёти билан боғлиқ бўлса, янада қизикарли ва ардоқли туюлади.

Ёзувчиларнинг Дўрмондаги ижод уйи не-не табаррук зотларнинг мароқли, дилқас суҳбатларига гувоҳ бўлган кўнгалар, фазилат даргоҳ, Қўнғилдаги ҳангомалар ана ўша ерда Саид Аҳмад, Пиримкул Қодиров, Эркин Воҳидов, Ҳабидулло Қодирӣ, Бўрибой Аҳмедов, Мавлон Икром, Азиз Абдуразақов, Оқилжон Хусан, Муҳаммад Али, Мурод Муҳаммад Дўст, Мирпўлат Мирзо каби таниқли шоир ва адиблар, алломалар билан бўлган гурунглрдан бир шингил, ҳоло. Фақат айрим ўринларда андак андишага бориб, баъзи исму шарифларни айтмаслик лозим туюлади.

Эҳтимол, айрим ўртоқлар бу ҳаётда ҳамон рўшноликдан дарак йўқ, ҳали алғов-далғовлар бир ёқда бўлмаган бўлса, кўнғилга қулгу сизгами дейишлари мумкин. Нима ҳам дердик: кўнғил ҳамини айниқса ҳаётда, ҳамон бўлган. Зеро, дунёни фақат гўзалликка эмас, кўнғил ҳам кўнғилириш мумкин.

ЎЗЛИНИ ТОПИШДИ

Ғафур Ғулум, Мақсуд Шайхон ва Саид Аҳмад ёзда Дўрмонга чиқиб, дам олишгаётган экан. Ғафур ака Саид Аҳмадга бир шиша вино бериб, шунга челака солиб совутиб қўйган дебди. Саид Аҳмад пишани ярим челақ сувга ботириб, ўзи бошқа иш билан андармон бўлибди. Бир маҳал Ғафур ака қўлларини ишчаб, «Ҳана винони олиб кел-чи», дебди. Саид Аҳмад бориб қараса, шишанинг қолқоғи очилиб, ичига сув тўлиб қолди. Бунга кўнғил устозининг роса жалиҳи чиқиб:

— Э, ландовур, лашанга! Ешлигингда ҳам шунақа нощуд эдинг. Энди нима қиламан? — дебди.

Шу маҳал Шайх ака секин келиб, челака энгашибди. — Вино неча «градус» эди ўзи? — Эсимда йўқ, — дебди айбдор бўйинини қисиб.

Шайх ака челакини кўтариб, хўплаб кўрибди. — Бу ерда камида ўн икки «градус» бор, пиводан кучли, бемалол ичса бўлади. Учовлон ноилоқ челакадаги чумал насоба билан қаюотланшибди.

ИТНИНГ ЗОТИ ҚАНЧА?

Бир гуруҳ ёзувчилар Тўхтасин Жалолов издиҳом мусобафати билан Андижонга сафар қилишди. Учрашув, тантаналардан сўнг бир жамоа хўжаларнинг боғига ўтланшибди. Тунда Саид Аҳмаднинг уйқуси келмабди. Бедор ётавериш ахирини жонига тегибди. Мундоқ қараса, шериклари маза қилди ухлашгани. Кўнғилга бир шумлиқни тугтиб, секин ўрнидан турдиби ва шошанича Носир Фозиловни туртиб ўйготди.

— Нима дейсан? — Носир ака кўзларини уқалаб, норози оҳангда тўнғиллабди. — Туркистонда ҳозир қазининг қилоси неча сўм? — Э, боринг-эй! — Носир ака қўл силтаб, яна ўрнига чўнғилди. Саид Аҳмад ширин тўшлар кўриб ётган Эркин Воҳидовни уйготди:

ЭШАК, ХАШАК ВА ТАЛОН

Яқинда дунё аҳамиятига молик, жаҳоншумул сир ошкор бўлди. Биз бу ёйда изохли сурат эълон қилар эканмиз-у айрим муштариларимиз шу сурат асосида оилавий мусобақа ўтказар экан. Галининг пустилланини айтсам бу иш халқро ҳуқуқий нормаларга тўри келмайди. Чунки қонда бўйиға мусобақа ўтказувчи томон бизга: «Шундай-шундай, оилавий мусобақа ўтказмоқчимиз, суратдан фой-

даланганимиз учун пул (доллар ҳисобида) ўтказишга розимиз» деган мазмунда расмий хат билан мурожаат қилишни лозим. Биз хатни экспертизадан ўтказиб ҳақиқатлигини шонч ҳосил қилгач ва ҳисобимизга 15 миң доллар ўтказилди, мусобақа ўтказишга расмий равишда алоқасиз бўлибди. Тўғри, рухсат суратнинг нархи изохли суратнинг нархи бироз кичик бўлибди. Лекин биз нима ҳам қила олардик. Машинойлар «Замон сента боқмас, сен замонга боқ» деган. Ҳозир бир қопчиқ палов 25 тиын

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ ВА ЖУМҲУРИЯТ МАДАНИЯТ НОЗИРЛИГИ. НОШИР: ЎЗБЕКИСТОН КП МҚ НАШРИЯТИ.

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САҢЪАТИ «ЛИТЕРАТУРА И ИСКУССТВО УЗБЕКИСТАНА» Издаётся на узбекском языке. Редакцияда келган кўлемда ва суратлар муаллифларига қайтарилмайди.

афандимижоз Адхам ака. — Москвадаги жамаки ҳорижий элчионаларга бизни издиҳом билан табриқланг, дея, телеграмма юборасан, тамом-вассалом! Ҳаммаси зўр бўлади! Санжар Тилла дўстининг гапига кириб, обкомдан роса дакки эшитдиби.

ЭМОМ ЭЗОЛМАЙДИ Шуккур Холмирзаев бир кун Мурод Муҳаммад Дўстга гурунғ орасида шундай дебди: — Муроджон, менга асарларингиздан айниқса «Дашту даладаро» деган ҳикоянигиз кўпроқ ёқди. — Эмом Эзолмасам нима қилай, Шуккур ака! — дермиш Мурод камтарлик билан.

МАЙЛИ-ДА ЭНДИ

Шуккур Холмирзаев кўчада кетаётган экан, олдиндан Омон Мухтор чиқиб қолди. Қол-аҳвол сўрашгач, Омон ака қайсидир бир ёзувчининг янги чиққан асарини ўқидиғанини дебди. — Йўқ! — дебди Шуккур ака ҳамсўхбатига жиддий тикилиб. — Уқинг, жуда зўр! — дебди Омон Мухтор. Шуккур ака пинак бузмай тураверибди. — Рост айтман, яхши нарса экан.

Шуккур ака яна важоҳатини ўзгартирмабди. — Балки унчалик зўр эмасдир, ҳар ҳолда менга ёқди-да, — дебди Омон ака сал ўнғайсанлабди.

Ҳамсўхбати ўша-ўша тап тортмай зотиға тикилиб тураверибди. — Шунда Ваҳоб Рўзиматов ялт этиб қаради. Ноўринроқ гапириб қўйдимкини дея дарҳол тилимини тишлаб қолдим. Гап келганда отасини аймайдиган Ваҳоб ака бу гап жуда чиройли киноя қилди:

— Тўғри онос, тўғри, гўжани ҳаётно ичшанга!

КЕТДИК БИЗНИКИГА

Шоир Жуманиёв Жабборов уйига меҳмон қақарибди. Қитта-қитта олишгач, ўзи ҳаммадан олдин найф бўлиб қолди-ю, ёнига ёношлаган қўни кўни ялғинди. Бир маҳал қайфи тарқаб, мундоқ қараса, ҳамма ўзи билан ўзи овора, бирнинг гапига биров қўлоқ солмас эмиш. Эҳтисас қотиб, ёнидаги меҳмонни туртибди: — Бу ер бўлмади, кетдик бизникига!

ЎЗИНИКИДАН УҚИСИН

Турғунлик йиллари эди. Бир кун пойтахтдаги билмлар уйида Иттифоқ миқёсида катта мукофот олган «катта» шоирини шарофлаш маросими бўлди. Таниқли

ижодкорлар бирин-кетин сўзга чиқиб, ўша шоир шайғи ахирини ўзининг ҳам жонига тегиб, бир кун нажот истаб дўхтирга борибди. Дардини айтиб, ёрдан сўрабди. — Қачондан буён шунақа бўляпти — деб сўрабди дўхтир резина болғасини қўлга олиб. — Нима қачондан буён? — дермиш Маҳкам ака ҳозиргина айтган галини эслолмади.

НИХОЯТ, ТАБРИҚЛАШ ГАЛИ АБДУЛЛА ОРИПОВГА БЕРИЛАДИ. У ҳам бошқалар қатори ноилоқ шоирни мақтади, кейин, унинг шеърларидан ўқиб беражагини айтди.

Шунда бутун зал гувиллаб оёқда қалқди, ер тепиб талаб қилди: «Керак эмас! Ўзиникидан ўқисин, ўзиникидан!»

Абдулла ака икки ўт орасида қолди. Бир муддат ик-

киланди. Барибир андиша устунлик қилди. Ночор бир аллопада ўша шоирнинг қис-қароқ бир шеърини ўқиб бошлади. Барибир Абдулла аканинг беҳисоб мухлислари шеърни охиригача эшитишмади, қарсақ чалиб, шовқин кўтаришиб, бу «адолатсизлик»на қарши «исён» кўтардилар.

ҲАДИК

Таниқли публицист ва шоир Ёқубжон Ҳўжамбердиев «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасида ишлаб юрганда хира, сурбет муаллифлардан роса безор бўлган экан. Бир кун кўчада кетаётган, рўпарасидан ёш шоир чиқиб қолди. Ёқубжоннинг юраги шн эттибди: «Уф, ҳозир шеърини сўрайди!» Салом-алиндан сўнғ жикюлат бўлиб, шундай дебди: — Минг бор узр, укажон ҳали шеърингизни кўролмадим. Расмий материаллар ҳам кўпайиб кетди. Ўзим ҳам яқинда сафардан қайтдим, худо хоҳлса шу ҳафтадан қолдирмай ўқиб қўяман.

— Қанақа шеърим? — ёш шоир ҳайрон бўлибди. — Бизга берган шеърингизни айтман-да.

— Сизларга шеър берганим йўқ-ку!

— Шунчами? — Ёқубжон суняиб кетибди. — Хайрият, хайрият. Э кечирасан... ш-ш... шеърларингиздан олиб келинг... — дебди.

НИМА, ҚАЧОНДАН БУЁН?

Серқирра талант соҳиби Маҳкам Маҳмудов паршонотхотирлиги билан ўт-

Бу киши шунақа ҳазиллаш одам. — дедим ваъиндан қишқир учун. — Сизларни йўлда зерикмай келсан, деб бир афандилик қилди-да. — Э шундайми? Биз бўлсанки Иван Сусанинга узокроқ қариндошимкин, деб ўйлабмиз.

Яна қулишдик. Маҳкам ака мени бир четга ишлаб, қулгоғимга секин шивирлади: «Қайтиш йўлини эслаб қолдингизми?»

НАТОРМОРТ

Таниқли мусаввир Алишер Мирзаев бир кун турли сарҳил мевалардан столга териб, пишчилик рамзи бўлиши наторморт ноза бошлабди. Ишни битиролмай, эртаси келиб яна давом эттирарман дея уйга қўнабди.

Ўша кезлар Душанбе шаҳридан Тошкентга қўчиб келган журналист Шерали Сокин, турар-жоий йўқ, вақтинча Алишернинг устaxonасида ётиб юраркан. Шерали ака кечкурун келиб қаравидики очилдастурхонда ноз-неъматлар муҳайё. Дўстим Алишер мени бир сийламоқчи бўлибди-да, дея хурсанд бўлиб, натормортни пақоқс тоштириб қўйдиби.

ГЕНЕРАЛ ҒАФУРОВ

Бир кун Алишер Мирзаевнинг машинасида тўйга кетаётган эдик. Чорраҳада милиционер тўхтади. «Об-об» дея Алишер машинадан тўшиб, ҳужжатларини кўрсатди, биз ойнадан бегоҳат қараб турардик. Негадир милиционер ҳадеганда қўй-вора қолмади. Ахирини Алишер милиционернинг қулгоғига энгашиб, бир нималар деди. Милиционер роз турди, беихтиёр қўлини чеккасига юборди ва дарҳол ҳужжатларни қайтариб берди.

Йўлга чиқгач, Алишердан сўрадик: — Унга нима дедингиз?

— Генерал Ғафуровникига тўйга кетялмиш дедим!

Бейхитёр кулиб юбордик. Биз зунко олим ва таржумон Иброҳим Ғафуровникига бораётган эдик.

ИККИСИЯМ БУЮК

Шароф Рашидовнинг таниқли ижодкорларни афён-афён ҳузурига чорлаб тураридан одаги ерни ҳар кунни у таниқли рассом Рўзи Чориевни ҳузурига тақлиф этибди. Суҳбат ниҳон-ниҳон одагича бизга қандай илтимослар бор, деб сўрабди.

— Сизлар, ростдан ҳам Тошкентда яшайсизларми?

Маҳкам акага қараб туриб бейхитёр кулиб юбордим.

ШОДМОН ОТАБЕК

15 тийинни тежаятман. Рассом И. ЗОЙИРОВ

ДАККИ ҚУЛОҚСИЗ ЧАНГЛАР

Бошқа бола бўлганда Сеннинг ўринида шу кез, Фақат ўзин уйламай Кўнғилни оларди тез. Ол, деб манзират қилиш Қайда, э, жимсан жим. Билмасан, улар ҳам анча Экан қулоқсиз, айёр.

ЧУМ УҚУБМАНИ

Ойжонини хонамин Суқуриб-сидирса ҳам, Шолчаларни эринмай, Бир-бир қочиб келса ҳам, Деразаю эшикни Чийай қайса ҳамки ланг, Тақарига ажабо, Чийай дедим экан чанг, Кенг, топ-тоза ҳовлида Бизга нима бор дея, Беркиниб олишаркан Улар жавон ортага! Абдураҳмон АКБАР

ҲҶКИЗНИНГ ПҮПИСАСИ

Искайвериб занжирим Келавериб ёнига, Бўлар-бўлмасга ҳуриб Тегиб кетдинг жонимга. Асабимни шу тақдир Бузаверсанг, жинқарча, Виқинишдан бир кунни Очиб қўяман дарча!

СИЗ ҚАНДАЙ ИЗОҲЛАЙСИЗ?

«Хўжайин, очилгандан ўқидим, Еганим ем бер менга». Ғулумжон ҚОЛИМАТОВ Охунбобоев райони

Бола, бола, боғдан келинги, Яланг оёқ, тоғдан келинги. Эпигимиз феъли ёмон, Боғлиқ турган чоғда келинги. Мирзоҳид ҚОРАЕВ Қашқадарё

Ваъзиларнинг қилиғи Шу эпикка ўхшайди. Емиш берган эгасини Танимайди, тишлайди. Болта КАМОЛОВ Усмон Юсупов райони

«Сайловлар жонга тегди, кўтарайман кўлимни, Сессиядан умид йўқ, тўсма энди йўлимни... Содия ШЕРНАЗАР Уёли Яқкабюр

Кўриб қўнғинг одамлар, Қайта қуриш мевасини. Қоринини тўнғаз дея Эшак кувар эгасини. Раҳима МАМАТОВА Зарбдор

Эшакка эллик йил берсанг ҳам таълимни Бир қанрашда эпиклигини қилди маълум. А. ҚАЮМОВ Ленинобод вилояти

«Қайда қочаясан, кел иттифоқ бўлиб яшаймиз. Шукрулло ЖУМАЕВ Боевур

Эшак: «Вой-дод, ўрнини ушланг»

Бола: «Шу чоғида ҳали-вери коммунизмга етолмасак керак».

Санобар ҲАСАНОВА Иштихон

— Эй, болақай ёшсан-да. Эшакни оға деганинда бошингда бундай кўргуликлар йўқ эди-ку. Абдулло Умар ўғли ҚУЛОҲИИ Тошкент

Чойхонамининг изохли суратига 2113 та жавоб келди. Барча мухлисарикига миннатдорчилик билдириб, навбатдаги суратини изохлашга чорлаймиз.

ШУМ БОЛА

Башақ берилган талони ўғирлади. Н. ҒАФУРОВ Тошкент

ЖУМА КҮНЛАРИ ЧИҚАДИ БАҲОСИ 25 ТИЙИН.